

In dit nummer:

- 375 Dichter bij God
J. Horsman
- 376 Over 'de weg' (3)
F. Gerkema
- 378 Over huwelijk en
echtscheiding
H. de Jong
- 380 Hulp voor moeder én kind
H. Algra
- 384 Is er maar één naam?
P.J. van Kampen
- 386 Open kerken
M.R. v.d. Berg

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Eigentijds auteursrecht

W. Smouter, Breukelen

Onlangs verscheen bij Kok in Kampen het boek 'Als een Vis in het Web', christelijk handboek voor Internet. Het werd geschreven door Ruud Paap, die zijn sporen verdiende in computer-boeken, en door NCRV's Renger Kas. Het is, laat ik zeggen, een wonderlijk boek. Eerst over dat Internet. Wat zullen we er nog over zeggen?

Zelfs op de Senioren-beurs van vorige week moesten de deelnemers eraan geloven. En dit artikel bereikte de uitgever ook via het Internet. Dus ja, je kunt er niet omheen. Mensen verzenden er berichten over en de voornaamste vakterm is: *surfen over het Web*. Dat betekent: zoeken op dat grote net van miljoenen computers, die onderling verbonden zijn als een web en waar je via één telefoonlijn toegang toe hebt. Iedereen doet het, zo lijkt, en vandaar dat ook de Vis (aloud christelijk symbool) in het Web terecht kwam. En dan de inhoud van het boek hierover. Bij de presentatie vertelde Ruud Paap hoe belangrijk Internet is, zelfs voor schoolkinderen. Zijn eigen dochter moest een werkstuk over Gandhi maken en via het Web had ze binnen een uur alle informatie binnen, onder meer van het Gandhi-instituut in India.

Control-P

De auteur lijkt dit foefje snel overgenomen te hebben, want een omvangrijk deel van het boek is op precies deze wijze samengesteld. Je laat zoeken op woorden als 'Bijbel' en 'christelijk' en je klikt met de muis op de verwijzingen die dan zichtbaar worden. Wat er dan

gebeurt is dat een hele hoop tekst en plaatjes je computer binnenrollen. Als je dan op Control-P drukt, wordt de tekst afgedrukt en dat stuur je naar de uitgever. Pagina's lang komen ongewijzigd in het boek voor, precies in de opmaak waarin ze op het Internet staan. Ik kan zelfs zien welke *search-engine* de auteur gebruikt heeft. Ik vind dat een rare manier van een boek schrijven. Professor Diekstra *vertaalde* zijn Amerikaanse bronnen in elk geval nog. De heren Paap en Kas zijn weliswaar correcter in het vermelden van

*De auteur
lijkt dit foefje
snel overgenomen
te hebben*

hun bronnen. Maar domweg uitprinten wat anderen op het net zetten, zonder er een gedachte aan toe te voegen, is dat een boek schrijven?

Er staat dus veel overbodigs in het boek, terwijl voor een 'christelijk handboek' belangrijke zaken ontbreken. Zoals de discussie over het weren van ongewenst materiaal. Op je telefoon kun je een 06-blokking aanvragen. Er valt veel actueels te melden over internet-varianten van zo'n blokking, maar daarover biedt het boek niets. En ik mis een verwijzing naar een voor de hand liggend adres als 'Internet for Christians', een gratis te ontvangen periodiek over het onderwerp van het boek. Een woordvoerder van Kok vertelde dat zijn uitgeverij zeer geïnteresseerd is in de auteursrecht-kanten van Internet. Welnu, als iemand nog eens gevraagd een bloemlezing uit werken van Kok wil publiceren, dan neme hij dit boek als voorbeeld. En ik ben voor een

leuk bedrag graag bereid om onder de titel 'Als een kurk in het Web' een internet-handboek voor wijnliefhebbers te maken.

Zo gratis als Sport 7

Intussen *zijn* er ook rare ontwikkelingen op auteursrecht-gebied. Bij het genoemde boek is een CD-rom gevoegd vol met software van Microsoft. Gratis. Waarom? Omdat Microsoft probeert de markt te veroveren door al z'n Internet-software gratis beschikbaar te stellen. Dat is een nieuwe trend en in Amerika worden er hele rechtszaken over gevoerd. Het lijkt voor de gebruikers alleen maar winst. Maar natuurlijk is het wel het type 'gratis' dat ook de commerciële zenders uitproberen. Je geeft alles een poosje gratis weg en als niemand meer zonder kan, dan vraag je er veel geld voor. En zoals bij de TV-zenders de inhoud van de programma's steeds meer bepaald wordt door de adverteerders, zo gaat dat ook in dit boek. Ruim de helft van de pagina's bevat niets anders dan aanwijzingen voor de installatie van een bepaald Microsoft-programma. Om de eer te redden zijn ook drie pagina's aan de concurrent gewijd. De bijbeltekst boven dat hoofdstuk luidt *„... de tweede van zijn broeders, Nehemia 11:17”*. En bij de gratis CD-rom staat: *„... zo neem mijn gave uit mijn hand aan, Genesis 33:10”*. Kijk, daar word ik nou niet blij van. De geboden programma's zijn uitstekend, maar moeten we daarvoor als prijs betalen dat het met boeken dezelfde kant op gaat als met TV-programma's?

N.a.v. Ruud Raap en Renger Kas: **'Als een Vis in het Web'**, Christelijk handboek voor Internet. Kok Kampen 1996, 185 pag. met CD-rom, f 34,90.

Veertiendaagse uitgave van de
gereformeerde persvereniging opbouw

Redaktie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
A. Hartkamp
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Ds. W. Smouter
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redaktie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redaktie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

A. Hartkamp,
Groenord 92,
2401 AG Alphen aan den Rijn.
Telef./telefax 0172-445872.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen kunnen ieder
moment ingaan, doch slechts per 31
december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot
15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

ISSN 0030-3356

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang.
Opgave: telefoon 0513-620476; tele-
fax: 0513-627036; E-mail:
kmuller@epsilon.nl

- 18 okt. Regionale bijeenkomst
COGG in Middelburg
(Chr.Geref. Kerk; 19.45 uur)
- 26 okt. Centrale Diaconale Conferen-
tie te Zwolle
- 2 nov. Landelijke Ouderlingenconfe-
rentie te Utrecht
- 9 nov. Zendingsnajaarsvergadering
Leerdam met samenwer-
kende kerken
- 20 nov. Najaarsvergadering St. Eme-
ritaatsVoorziening, Jeruza-
lemkerk te Utrecht; 19.30 uur

Ontvangen boeken

Dr. P. van Gorp,

De heerlijkheid des Heren bij zijn volk.

Schetsen over Ezechiël. Hoofdstuk 1-39

124 blz., f 12,-

ISBN 9071097307

Uitg. Bredewold, Wezep

Niek Tramper,

Wegen wijzen naar het Woord.

Handreiking voor ontdekkingsbijbelstudies.

70 blz., f 13,50

ISBN 9023915577

Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Dick Langhenkel,

Man naar Gods hart.

130 blz., f 21,50

ISBN 9023908848

Uitg. Boekencentrum, Zoetermeer

Een goeie tip

Geef vrienden of familie een halfjaar OPBOUW cadeau.
Bestel een cadeaubon door f 25,- over te maken op
giro 404945 t.n.v. Opbouw, Nieuwerkerk/IJssel,
met vermelding: 'cadeaubon'.

Dichter bij God

(Psalm 61: 3 en 5)

J. Horsman, Dordrecht

Soms word je door een bijbelwoord, dat je al heel lang kent, getroffen. Had je er over heen gelezen? In psalm 61 staat een zinnetje dat me diep trof: Leid mij op een rots, die mij te hoog zou zijn. Als je daar nog over zit te broeden word je verrast door de woorden: Laat mij schuilen, geborgen onder uw vleugels.

Verlangen naar groei

Als je vroeger sprak over verlangen naar groei, liep je de kans dat men dacht aan mensen, die klein van stuk waren. Tegenwoordig worden er onder dit soort titels congressen georganiseerd door de meest uiteenlopende groeperingen. Verlangen naar groei. Intensere spiritualiteit, of een meer serieuze levensheiliging. Het zijn dingen, die tegenwoordig (gelukkig) in de belangstelling staan.

Nu hebben wij als gereformeerden nogal een doenerige achtergrond en zodra we iets in ons zelf ontdekken, dat niet deugt, hebben we de neiging om 'onszelf aan te pakken'. Daar is niks mis mee, want dingen komen je niet altijd aanwaaien. Toch is het 'jezelf aanpakken' soms niet genoeg. Spirituele groei. Je kunt zeer methodisch, of methodistisch te werk gaan en toch net niet pakken wat je wou pakken. Omhoogkomen. Uit de al te dagelijkse sleur op geestelijk gebied. Uit geestelijke matheid of misschien wel misnoedigheid. Wie herkent het niet?! Het verlangen naar omhoog! Daar kunnen veel blokkades en frustraties zijn, die ons dwars zitten. Teleurstellingen kunnen ons ontmoedigen. Je wilt wel (wil je wel?) maar het lukt niet.

Dan komt dat verlossende woord: „Leid mij op een rots, die mij te hoog zou zijn.” Het zit er zo diep bij ons in dat we dingen zelf willen doen. We erkennen Gods leiding wel en bidden er ook wel om, maar om er echt op te vertrouwen...!

Rots

Het beeld van de rots is een beeld dat zeer veel voorkomt in de bijbel. Vooral

in de psalmen. Het is een zinnebeeld van vastheid, van duurzaamheid, van betrouwbaarheid. Een rots verandert niet door regen of door sneeuw en is in principe onverslijtbaar. Het heeft alles te maken met fundament onder je voeten. Bouwen op een rots, een hoge rots.

Het verlangen om op een hoge rots te willen staan, is dat niet onbescheiden? Maar het ging om een rots, die mij mogelijk te hoog zou zijn. En voor sommigen is een heel klein rotsje al te hoog. Een niveau van geloofsvertrouwen. Een levenswijze, waarvan je vindt dat die bij je hoort maar waaraan je niet toekomt. Is dit het geheim, dat je daarheen geleid moet worden?

Schuilen

Staan op een hoge rots kan ook bedreigend overkomen. Hoge rotsen

*Leid mij
op een rots,
die mij te hoog
zou zijn.
Laat mij schuilen,
geborgen
onder uw vleugels*

vangen veel wind. Stoere, onverzettelijke christenen, ze wekken soms meer onze bewondering dan onze jaloezie. Daarom is het zo verrassend dat bijna in de zelfde adem gesproken wordt over schuilen. Er zijn dus op zijn minst twee kanten. Aan de ene kant het verlangen om echt als standvastig, herkenbaar en vruchtbaar Christen te leven. Aan de andere kant het verlangen naar geborgenheid, naar weg-schuilen. Verblijven in uw tent, in uw woning. Naast, nee verweven met, de uitdaging van geestelijke groei is er de troost van de geborgenheid.

Merkwaardigerwijze past daarbij ook het beeld van de rots. Want de rots is behalve onverslijtbaar en onbuigbaar ook een schuilplaats. Een schuilplaats, die ook onverwoestbaar is. De combinatie rots en schuilen komen we in de psalmen vaak tegen.

Activisme en piëtisme

Activisme: het al maar druk bezig zijn, ijveren voor de Here. Plannen smeden

en acties ontketen. Piëtisme: In een hoekje kruipen en bezig zijn met het eigen zieleleven.

Hier worden beide facetten genoemd: De richting omhoog: Leid mij op een rots. De richting naar binnen: Laat mij schuilen.

Een bede om meer te kunnen dan het al te dagelijkse, het al te gewone en een bede om meer intimiteit.

Onder uw vleugels

Is intimiteit wel een woord dat past in de relatie tussen de Here en ons? Als we dit beeld tot ons door laten dringen, dan zou ik zeggen van wel. Want kun je je het intiemer voorstellen? Een kip die de kuikens onder haar vleugels laat kruipen. Je ziet alleen nog maar kip. Ik moet denken aan vroeger, hoe ik dicht tegen mijn moeder aankroop in de kerk. Onder haar arm. Ik zou wel in haar willen kruipen. (leve de kerkbank.) Het beeld van de kloek met de kuikens is nog intiemer. Je zou dat zelf niet durven verzinnen, maar het wordt ons voorgedragen in de psalmen. Trouwens Jezus zelf herhaalt die woorden in Matteüs 23: „hoe dikwijls heb ik uw kinderen willen vergaderen, gelijk een hen haar kuikens onder haar vleugels vergadert..

Schuilen onder uw hoede.

Geborgen onder uw vleugels.

Christus als rots

In I Cor. 10:4 spreekt Paulus op een onverwachte wijze over de rots. Het gaat daar over de woestijntocht en Christus wordt genoemd als de geestelijke rots die meeging. Zou het te ver gaan om al de rotsteksten in het Oude Testament te lezen in verband met Christus?

Vaste grond onder je voeten. Een hoge rots. Uit onszelf kunnen we niet opstijgen naar het hogere, het volmaakte. Als we God bidden om verder te komen dan onze polsstok lang is, kunnen we Hem aanroepen in Christus. Christus heeft de weg gebaad en heeft ons ook voorgedaan hoe we zouden moeten leven. Onze opdracht is duidelijk. Gelukkig is er naast de opdracht ook de troost van het mogen schuilen in Gods hoede.

Naar boven en naar binnen. Intensier en intiemer.

Over 'de weg' (3)

F. Gerkema, Groningen

'Draagt God sandalen'? Dit prikkelende zinnetje komt uit het boek van prof.dr. J. van Bruggen, een boek waar ik twee weken geleden al naar verwees. Het fragment is te vinden in het hoofdstuk over Johannes de Doper, die in Van Bruggens boek een opvallend grote plaats krijgt toegemeten.

Johannes, die de weg effent voor een gestalte die enerzijds kan worden aangekondigd met de woorden van Jes. 40, zodat je de indruk krijgt dat je met de komst van de Here zelf van doen hebt, maar anderzijds zo menselijk is als een man die zijn sandalen aanschiet.

Johannes is het dus al, die dat goddelijke en menselijke van 'De Sterkere' – als groen en blauw – prikkelend dicht tegen elkaar aanzet. Daarmee word je direct in de opening van het evangelie al voor de vraag gesteld, die je in de evangeliën geregeld terughoort: 'Wie is toch deze' en 'Vanwaar is Hij'?

Automatische piloot

Ik mag het wel, zo'n weinig conventionele vraag als 'draagt God sandalen?' Je realiseert je op zo'n moment dat we kerk zijn met een geschiedenis van eeuwen. Waarbij eeuwenlang gepreekt is over Jezus Christus en die gekruisigd. En wij hebben persoonlijk van al die eeuwen 20, 30 of misschien 80 jaar meegemaakt, met de zondagse verkondiging week in week uit. Reeksen van preken met de taal en de benadering, die zijn wortels heeft in die eeuwenoude kerk. Alle kans dus dat ook wij ons geloof uitdrukken in de geijkte en beproefde wendingen, met misschien wel als grootste gevaar dat de verwondering uit ons geloof wegsijpelt. Of erger, dat we die verwondering zelfs niet van huis uit hebben meegekregen. Zodat je in je spreken over Jezus lijkt op een vliegtuig dat koerst op de automatische piloot. Zo'n vraag als 'draagt God sandalen' verstoort dat gangbare en geijkte en zou een hele mooie aanzet kunnen zijn om weer eens opnieuw naar de getuigen

van het Nieuwe Testament te luisteren.

Vragen rond Jezus

Lezend in het boek van Van Bruggen viel me op hoe vaak er rondom Jezus vragen zijn gesteld. Vragen als 'wie is Deze' en 'vanwaar is Hij' of 'krachtens welke bevoegdheid doet U deze dingen'. Vragen, die blijven tot aan het eind van Jezus' weg op aarde: "Here, herstelt U in deze tijd het Koningschap voor Israël" (Hand 1:6). Die vragen en reacties van de omstanders zijn geen overbodige uitloop van een wondergeschiedenis of iets dergelijks, maar vormen een wezenlijk onderdeel van het getuigenis aangaande Jezus. En ze zijn zeker niet bedoeld om er aan voorbij te gaan met een licht verwijt van onze kant naar de mensen rondom Jezus: dat ze ondanks alles nog niet in de gaten hadden wie Jezus was! Daarvoor zit er in de vragen die rond Jezus te horen zijn te veel waardevol en in zekere zin begrijpelijk misverstand, ongeloof, kennen-ten-dele, maar ook verwondering in geloof of bijna geloof. En juist daarom is het voor ons goed om die vragen en reacties te beproeven en te doorleven.

Jezus vragenderwijs

Zulke vragen van mensen rondom Jezus, vragen als 'wie is toch Deze' worden gewekt door zijn eigen optreden. 'Jezus draagt de titel 'Messias' niet als een schild voor zich uit. Hij vraagt erom', zegt Van Bruggen ergens (p.124). In heel zijn optreden, zowel in zijn woorden als daden, zit iets vragends – op het uitdagende af – dat roept om een antwoord.

Neem een zinnetje als 'Ik ben gekomen', dat je meer dan eens uit Jezus' mond kunt horen. Het klinkt ons zo gewoon in de oren, dat je gedachten haast als vanzelf gaan in de richting van Nazareth. Maar als je zo'n zin in zijn geheel neemt (b.v. 'Ik ben gekomen om te zoeken en te redden wat verloren is') dan kan Nazareth niet het vertrekpunt zijn. Dat geeft zo'n wending als 'Ik ben gekomen' iets intrigerends, waardoor je geprikkeld wordt om door te denken over de betekenis en consequenties van wat hier gezegd wordt. Zo stimuleren Jezus' woorden je tot de vraag: maar vanwàar is Hij eigenlijk?

Of ook als Jezus in de bergrede met

zoveel power de mensen aanspreekt met zijn 'Maar Ik zeg u'. Waar de profeten in het Oude Testament het deden met iets als 'zo zegt de Here', daar klinkt het bij Jezus in grote directheid. Alleen al deze wijze van uitdrukken, nog even afgezien van de verdere inhoud, maakt dat je niet om de vraag heen kunt: maar wie is eigenlijk deze spreker?

Datzelfde kun je zeggen van de wonderen, die Jezus deed. Ze brengen de mensen tot ontzetting en verwondering. Je hoort dat in de reacties: „Wat is dit? Een nieuwe leer met gezag! Ook de onreine geesten geeft Hij bevelen en zij gehoorzamen Hem!” (Mc 1:27).

Mensen rondom Jezus zijn zichtbaar onder de indruk gekomen van zijn macht over ziekte, demonie en natuurkrachten: „Wie is toch deze, dat zelfs de winden en de zee Hem gehoorzaam zijn” (Mt 8:27).

Kortom, zijn werken roepen net als zijn woorden de vraag op naar de Persoon, die dit alles bewerkt. En ten diepste nodigen de werken (van de Christus) ieder die daarvan getuige is uit om door te stoten naar de belijde-

---

vragen als
'wie is toch Deze'
worden gewekt
door zijn eigen
optreden

---

nis, dat Jezus de Christus is (vgl. Mt 11:2-6).

Van Bruggen vraagt in zijn boek aandacht voor het brede spectrum aan reacties op Jezus' optreden – van de kant van zijn discipelen, de schare, zijn tegenstanders, de demonen. Ook al is in zekere zin het eigenlijke (b.v. een wonder van Jezus) op dat moment al achter de rug, toch kunnen die reacties van de mensen rondom Jezus ons stimuleren tot een eigen evaluatie van Jezus' woord en werk. Met onontkoombaar de vraag: wie zeggen wij dat Hij is?

De zoon van de mens

Een vergelijkbaar patroon van actie en reactie is zichtbaar als Jezus zich aanduidt als 'de zoon van de mens'. Gangbaar is de opvatting, dat de achtergrond van die typering gezocht

moet worden in het Oude Testament (m.n. Dan 7:13 „met de wolken des hemels kwam iemand gelijk een mensenzoon”) of in joodse geschriften, die ontstonden in de tijd tussen het Oude en Nieuwe Testament.

Van Bruggen ziet dat directe verband om allerlei redenen niet zo en houdt het er op dat Jezus met zijn aanduiding 'de zoon van de mens' aansluit bij wat de mensen van Hem vinden, n.l. 'niet meer dan een mens' (b.v. zoon van Jozef). De winst van die zienswijze is wel, dat je rond de benaming 'de zoon van de mens' hetzelfde ziet gebeuren als bij Jezus' woorden en wonderen. Want laat de naam zelf dan laagdrempelig zijn, door wat Jezus verder zegt en doet, schept Hij een opvallend contrast met die schamele naam (p.97). Denk b.v. aan Jezus' woorden tegenover de geestelijke leiders, dat 'de zoon des mensen macht heeft op aarde de zonden te vergeven' of 'de zoon des mensen is gekomen om zijn leven te geven als losprijs voor velen'. Dat lage en dat hoge tegelijk geeft een spanning, die je ook hier onontkoombaar stelt voor vragen als: 'wie kan zonden vergeven *dan God alleen*'? (Mc 2:7).

Zoon van God

Als je in de evangeliën mensen ziet komen tot de belijdenis dat Jezus meer is dan een mens, dan noemen ze Hem de Christus of de Zoon van God. Het overwegen waard is Van Bruggen's opvatting, dat ook hier een grote plaats moet worden ingeruimd voor het voorbereidende werk van Johannes de Doper.

Er was rond het jaar nul zeker toekomstverwachting in Israël, verwachting die ook gebonden was aan een messiaanse gestalte, maar die verwachting had wel een diffuus karakter. Van Bruggen stelt, dat de profetie van het Oude Testament krachtig genoeg was om het volk op dit punt hoop te geven, maar te weinig om een helder beeld te verschaffen van wat vóór hen lag. Johannes de Doper heeft door zijn prediking deze sluimerende verwachtingen gewekt en in verhoogde staat van paraatheid gebracht (p.104). B.v. als Johannes 'de Sterkere' aankondigt, waarmee hij iemand aanduidt als meer dan een mens (p.125). Zo effent Johannes ook in dit opzicht de weg van Jezus; een weg, waarbij de confrontatie met de geestelijke leiders van Israël niet te ontlopen is. Maar

ook dan (in de beschuldiging van godslastering) heb je dus weer te doen met zo'n reactie op Jezus' optreden, waardoor je geconfronteerd wordt met de grote pretentie in Jezus' optreden en het mysterie dat in Hem vlees en bloed is geworden. Onbegrijpelijk is die beschuldigende reactie van Jezus' tegenstanders allerm minst. C.S. Lewis zegt ergens, dat je met Jezus' optreden maar twee kanten uitkunt: of Jezus was een godslasterlijke idioot of werkelijk degene voor wie Hij Zich uitgaf.

Losprijs voor velen

Bevreemdend is ook de spanning van enerzijds Jezus' macht over ziekte en demonie en anderzijds dat Hij toeliet dat zijn werk miskend werd en zelfs voor duivelswerk werd uitgemaakt. Dat wordt wel heel navrant zichtbaar in zijn werk bij uitstek, het lijden aan

---

Hoe verwondering- wekkend is het getuigenis aangaande Jezus, zoon van de mens en Zoon van God.

---

het kruis – 'anderen heeft Hij gered, zichzelf kan Hij niet redden' (Mc 15:31). Tot in zijn dood kwam uit, dat Jezus geen mens werd om zichzelf te dienen, maar om te dienen. Het meest bijzondere aan zijn verandering en lijden is wel, dat daarin een immense verlossingskracht blijkt te zijn opgesloten. Hoe is dat mogelijk dat de executie van een mens zo heilzaam kan zijn, is toch een vraag die in ieder mensenhart opkomt. Als je 'moeite krijgt met Jezus' dan toch zeker hier.

Daarin daagt ook dit ultieme werk van Jezus uit tot onze reactie. Zoals je ze ook hoort aan de voet van het kruis. Niet de minste komt uit de mond van een heiden: „Waarlijk deze mens is een Zoon Gods”.

Verwondert u!

Hoe heilzaam is het om je als mens van tijd tot tijd te buigen over een bloem, een paddestoel of één of ander vreemdgevormd insect. Of zittend voor het beeldscherm van de computer voor een moment te verzinken in verwondering over het wezen van één elektron, dat onbegrijpelijk blijft, hoe handig je ook dagelijks gebruik maakt van miljoenen van die dingen. Want

besturen en gebruiken van de dingen is nog iets anders dan het mysterie van het kleinste tot het grootste te doorgronden. De wereld is in wezen één groot mysterium, dat niet opgelost kan worden, maar alleen beantwoord met lof aan de grote Architect. Daar vraagt de schepping om. Wat van de schepping te zeggen is, geldt ook van Jezus (vgl. Ps 19). Hoe verwondering-wekkend is het getuigenis aangaande Jezus, zoon van de mens en Zoon van God. Of je nu let op wat Hij zegt of doet, of op de benamingen, waarmee Hij zich toot of getooid wordt, of op de reacties die Hij losmaakt.

Die verwondering, die je van elke bladzijde van het evangelie afleest, staat ver af van de onverschilligheid, waar ik het in de eerste twee artikelen over had. Ongetwijfeld helemaal niet kwaad bedoeld, maar wel onverschilligheid tot in het meest centrale toe: of Jezus nu de Zoon van God is of niet, doet er niet zo veel toe.

Voor alle duidelijkheid. Ik heb niet de mensen voor ogen, 'die niet weten wat ze met Jezus aanmoeten'. Die moeite 'vat' ik wel, sterker nog in de evangeliën zijn tal van zulke reacties te vinden. Mijn onbegrip betreft degene, die zittend op de tak van het evangelie, de vraag of Jezus Gods Zoon is voor irrelevant houdt. Maar laat ik er direct bij zeggen, dat een dorrige orthodoxie met een geloof in Jezus als op de automatische piloot, je misschien wel op die gedachte kan brengen. In een klimaat waar de verwondering over Jezus leeft – helemaal in de lijn van de evangeliën – zal die verleiding een stuk minder groot zijn.

Vier weken terug schreef ik, dat we juist in het centrale van ons geloof steeds weer onder de indruk moeten komen van dat getuigenis van de apostelen en profeten. Het genoemde boek van Van Bruggen is één van die boeken, die je (opnieuw) aanzetten tot een gespitst luisteren naar het getuigenis van de apostelen. Een getuigenis, dat ons wil brengen tot een geloof waar onze verwondering over de weg van de Zoon en de lof op Gods verlossing door Jezus Christus in te horen is.

Omdat andere alleen-menselijke pogingen tot bevrijding vastliepen. In dat licht is het misschien zo vreemd niet meer wanneer Petrus zegt dat onze redding door niemand anders is en onder de hemel geen andere naam aan de mensen gegeven is, waardoor wij gered moeten worden (Hand 4:12)!

Over huwelijk en echtscheiding

H. de Jong, Zeist

Nu wij via de pers allemaal getuige hebben kunnen zijn van het getob op de vrijgemaakte synode van Berkel en Rodenrijs bij de behandeling van het echtscheidingsvraagstuk, heb ik de vrijmoedigheid een nota te publiceren die (enkele wijzigingen voorbehouden) gediend heeft op een studiedag van onze Theologische Studiebegeleiding, waar de vergelijking tussen de verschillende evangelies als onderwerp aan de orde was. Aan een uitgewerkt voorbeeld wilde ik namelijk duidelijk maken hoe ik zelf daarmee omga. Toevallig betrof dit voorbeeld hetzelfde onderwerp als waar het op de synode over ging.

Wie nu vindt dat hier wat vrij met de Schrift wordt omgegaan realiseert zich voortdurend wat het alternatief is (waar de discussies en de besluiten van genoemde kerkvergadering een luid en duidelijk getuigenis van aflegden): een krampachtig wrikken en buigen aan bijbelteksten om die geschikt te maken voor een bewijslast die ze niet kunnen dragen. En wie nu zegt dat dat toch nog wel anders kan, antwoord ik dat het voor mij vast staat dat de vrijgemaakten in zulke gevallen het beste ter tafel brengen wat op fundamentalistisch standpunt haalbaar is. Mijn paper overlapt trouwens niet de hele discussie ter synode; aan de tekst I Korintiërs 7:12v die er een grote rol in speelde, is slechts in het voorbijgaan aandacht besteed. Maar er blijft genoeg over dat als bijdrage aan het gesprek gezien kan worden.

Aanvullend bij het onderwerp 'De drie synoptische evangelies in verhouding tot elkaar' – een casus

a) Los van het paper dat jullie (deelnemers studiedag TSB – red.) eerder van mij ontvangen hebben, wil ik voor vanmorgen nog een apart punt aansnijden. Dat is een vergelijking van de huwelijks teksten bij Matteüs, Markus en Lukas. Eigenlijk gaat het me slechts om die teksten welke een uitspraak van de Meester bevatten over de echtscheiding. De betreffende plaatsen zijn deze:

1. Matt. 5:31/2:

„(Er is ook gezegd: Al wie zijn vrouw

wegzendt moet haar een scheid-brief geven.) Maar Ik zeg u: Een ieder die zijn vrouw wegzendt om een andere reden dan ontucht, maakt dat er echtbreuk met haar gepleegd wordt; en al wie een weggezondene trouwt, pleegt echtbreuk.”

2. Matt. 19:9:

„Doch Ik zeg u: Wie zijn vrouw wegzendt om een andere reden dan hoererij en een andere trouwt, pleegt echtbreuk.”

3. Mark. 10:11/2:

„En Hij zeide tot hen: Wie zijn vrouw wegzendt en een andere trouwt, pleegt echtbreuk ten opzichte van haar; en indien zij haar man verlaat en een andere trouwt, pleegt zij echtbreuk.”

4. Luk. 16:18:

„En ieder die zijn vrouw wegzendt en een andere trouwt, pleegt echtbreuk; en wie een vrouw die door haar man weggezonden is trouwt, pleegt echtbreuk.”

b) Vooral het verschil tussen Matteüs en Markus is hier opvallend. Dit verschil is drieërlei. Eerst al dat Matteüs (althans in 5 : 32), anders dan Markus, ook aandacht geeft aan wat er met de vrouw gebeurt na haar wegzending. Wie namelijk zo'n weggezondene trouwt pleegt ook echtbreuk, zegt hij. (Zie ook bij Lukas.) Dan is vervolgens bij Matteüs

dat deze verschillen ... verklaard moeten worden uit de uiteenlopende kulturele achtergrond

kenmerkend dat hij zowel in hfst 5 als in hfst 19 de stipulatie toevoegt 'om geen andere reden dan *hoererij* of *ontucht*' (in beide gevallen wordt in het Grieks hetzelfde woord *porneia* gebruikt). En tenslotte is het meest opvallende verschil dat er bij Markus van een wederkerigheid sprake is die bij Matteüs ontbreekt. Bij Markus zendt niet alleen de man de vrouw weg, maar ook de vrouw de man. Dat laatste wordt in de vertaling van het NBG verdoezeld doordat in het geval van het handelen van de vrouw het werkwoord 'verlaten' gebruikt wordt (ook Groot Nieuws: 'in de steek laten'). Ten onrechte, want in het Grieks wordt hetzelfde werkwoord gebruikt als voor het wegzenden van de vrouw door de man in het voorgaande vs 11, namelijk *apolu-*

ein, een technische term voor het wegzenden uit het huwelijk. Walter Bauer vertaalt: „Dem Mann den Laufpasz geben” en voegt toe: „Das ist freilich nicht jüd. (...), sondern griech.-röm. Brauch”. Inderdaad was onder de pagane beschaafde volken de vrouw vrijer in haar huwelijksbewegingen dan bij de Joden. Ook Paulus kent in de situatie van de Korintische gemeente het verstoten (*aphienai*) van de huwelijks-partner in wederkerige zin: De man moest het niet onnodig doen en de vrouw ook niet (I Kor. 7:12, 13). De rabbijnen zeiden dat de heidense vrouwen deze vrijheid van handelen toekwam omdat zij als niet-Joden niet onder het gebod van Dtr. 24:1 – 4 stonden, – het gebod dat echtscheiding tot het alleenrecht van de man maakte. (Het *praktische* alleenrecht, want er waren enkele randgevallen waarin het ook de vrouw geoorloofd was het initiatief tot scheiden te nemen, zie Strack-Billerbeck bij Mark. 10.)

c) Het is aannemelijk dat deze verschillen en met name het laatste en grootste verschil tussen Matteüs en Markus verklaard moeten worden uit de uiteenlopende kulturele achtergrond van de twee evangelies. Matteüs schreef voor de Joden en ging uit van het praktische alleenrecht van de man om zijn vrouw uit het huwelijk weg te sturen. Jezus neemt in het eerste evangelie dan daártegenover de praktisch rechteloze vrouw in de Joodse samenleving in bescherming tegen de willekeur die uit dat mannelijke alleenrecht was ontstaan. Hij waarschuwt de mannen uitdrukkelijk dit erge van een wegzending (om allerlei oorzaak) hun vrouwen niet aan te doen. In dit waarschuwingsverband past ook de uitzondering, dat de man van zijn recht wel gebruik mocht maken als zijn vrouw zelf de fundamente van het huwelijk had aangetast door hoererij of ontucht. De enige uitzondering, wel te verstaan, want het kon gewoon niet lijden om, gegeven het echtscheidingsgemak bij de Joden, meer openingen in de richting van de huwelijksbeëindiging te maken. Ook de belangstelling van Matteüs voor wat er na de wegzending met de vrouw kon gebeuren, dat namelijk een andere man haar net zo lichtvaardig tot vrouw kon nemen als de eerste man haar uit het huwelijk had weggestuurd, past in het kader van die bescherming van de vrouw. Markus daarentegen heeft de Grieks-Romeinse kultuur (met

name die van Rome waar dit evangelie als neerslag van Petrus' prediking ontstaan is) tot achtergrond en zijn evangelie richt zich daarom gelijkelijk tegen de lichtvaardigheid in het echtscheiden bij mannen en vrouwen. Zowel de man als de vrouw die dat doet pleegt echtbreuk. De stipulatie 'om geen andere reden dan hoererij of ontucht' ontbreekt bij hem omdat in een cultuur waarin het huwelijk een relatie van wederkerigheid is, er meer redenen dan ontucht kunnen zijn om, bij onderlinge overeenkomst, uiteen te gaan dan in een cultuur die gestempeld is door de eenzijdige huwelijkssluiting door de man, zoals bij de Joden het geval was. Het criterium is dan immers of men zich aan de onderlinge afspraken gehouden heeft, ja of nee. De wederkerigheid zelf is dan de grens die aan het echtscheidingsverbod gesteld is.

d) Het is heel opmerkelijk dat Markus in zijn weergave van Jezus' onderwijs zich heeft aangepast aan de niet-Joodse cultuur van zijn eerste lezers en daarvoor de (vermoedelijke) Wortlout van Jezus' woorden heeft durven opgeven. Het illustreert hoe vrij de evangelisten zich hebben gevoeld om met de traditiestof in hun handen zo te schrijven dat zij hun gehoor bereikten. Zij hebben zich niet verplicht geweten tot een recorderachtige weergave van Jezus' woorden. Mogen wij dit nadoen? Mogen we bijvoorbeeld de reeks van Paulus: „In Christus is noch Jood noch Griek, noch slaaf noch vrije, noch mannelijk noch vrouwelijk...” (Gal. 3:28) in die zin aanvullen dat wij met niet minder gezag dan dat van de Schrift zelf zeggen: In Christus is noch blank noch zwart? Interessante vraag! Het zou betekenen dat wat met goede gronden uit de Schrift wordt afgeleid, met hetzelfde gezag als dat van de Schrift zelf bekleed is – een in onze kringen zeer sterk aangevochten stelling waar ik het evenwel in stilte steeds voor opgenomen heb, zoals ik onlangs bij mijzelf vaststelde. Vandaar dat ik, in zaken die er echt toe doen, niet zoveel verschil maak tussen het gezag van de Schrift en van de Belijdenis. Niet erg Nederlands Gereformeerd, geef ik toe. In ieder geval geeft wat Markus doet te denken.

e) Onze huwelijkscultuur heeft zich langzamerhand ontwikkeld van de eenzijdigheid van het begin – waarin alle 'primitieve' beschavingen gelijkenis vertonen met die van de oudtestamentische Schrift – naar de wederkerigheid van de Grieks/Romeinse beschaving. Vandaar dat het nu nog vasthouden aan de stipu-

latie 'om geen andere reden dan hoererij of ontucht' voor grote problemen zorgt. Veel gelieg en geknoei is daarvan het gevolg geweest. Men forceerde of simuleerde zelfs wel het overspel om maar van elkaar af te kunnen komen. Stuitend, gewoon! En dan zwijgen we nog maar over degenen die met een kwaad geweten over hun echtscheiding rondlopen waartoe zij ook zonder dat er sprake was van hoererij of ontucht wel genooddaakt waren, bijvoorbeeld omdat de partner verslaafd was aan de alcohol of aan de drugs en de andere partij bij het aanhouden van de huwelijksband in de afgrond van die verslaving dreigde te worden meegesleurd. De stipulatie 'Om geen andere reden dan om hoererij' is (moeten wij verstaan) een uitzondering die thuis hoort in de scherpe waarschu-

De wederkerigheid zelf is dan de grens die aan het echtscheidingsverbod gesteld is

wing aan de mannen destijds om van hun alleenrecht tot echtscheiding niet dan bij hoge uitzondering gebruik te maken. Het is daardoor echt een ondergrens.

f) Wat echter in alle kulturen van Jezus' onderwijs recht overeind blijft staan is dat er nooit of te nimmer lichtvaardig tot echtscheiding mag worden overgegaan. Het huwelijk als hoedster van de prachtige polariteit tussen mannelijk en vrouwelijk – en als zodanig de bescherm-vrouw van de eenheid in verscheidenheid op alle gebied! – en het huwelijk als bescherming van de kinderen is daarvoor veel te belangrijk. Het woord van de Here God bij de profeet Maleachi „Ik haat de echtscheiding” (2:16) is door de Heiland in zijn onderwijs over het huwelijk tot uitgangspunt genomen. De kerk moet in die lijn verder gaan, maar ook niet verder gaan. Zij pakt de zaak dan geestelijk aan. Echtscheidingsgezind immers kan niemand worden die het huwelijk als één van de mooiste gaven van God aan de mensen in ontvangst neemt.

g) Wat tenslotte Lukas betreft zou overwogen kunnen worden dat hoewel hij voor de Griek Teofilus schreef, wat tot overname van Markus' in plaats van Matteüs' optie had kunnen leiden, deze evangelist zijn heidense katechisant vooral eerbied voor de Joodse achter-

grond van ons geloof heeft willen bijbrengen. Dat blijkt niet alleen hier maar ook in tal van andere zaken. Vandaar dan dat hij in dezen dichter bij Matteüs dan bij Markus staat en uitsluitend voor het mannelijke gezichtspunt kiest. Zie je het niet vaker dat pas-bekeerden een fase doormaken van angstvallig bijbelgebruik? Ze moeten in korte tijd het Oude Testament als het ware inhalen. Lukas heeft dan pastoraal met de katechumeen Teofilus op willen lopen door aan die behoefte tegemoet te komen. Overigens: de stipulatie 'om geen andere reden dan hoererij' ontbreekt ook bij Lukas. Lukas zou dan op dit punt tussen Matteüs en Markus in staan.

Kruimels van de tafel

Waar maken we ons druk om?

Wanneer bij de discipelen de vraag rijst, wie van hen de voornaamste en belangrijkste is, ontstaat er wrijving en onrust. Sommigen van hen voelen zich gepasseerd en achteruit gesteld, anderen worden kwaad omdat hun voortreffelijkheid niet voetstoots door iedereen erkend wordt. Zo gaat dat. Er kwam een dialoog bij hen op (Luc. 9:46). En die hebben ze niet achter hun kiezen gehouden, maar er met elkaar over gebakkeleid (Marc. 9:33,34).

Het is opvallend dat het twistpunt over de vraag wie de voornaamste is, telkens weer opduikt als de Here Jezus over zijn lijden en sterven gesproken heeft. Juist dan beginnen ze te ruziën over hun eigen gewichtigheid. Daarmee geven ze er blijk van blind te zijn voor wat er werkelijk aan de hand is en wat van wezenlijk belang is.

Maar wij zijn niet beter. De wereld waarin wij leven is boordevol destructieve machten, boordevol mensen ook, die het niet meer zien zitten, die schreeuwen om hulp, liefde en houvast. Waar maken wij ons druk om? Is onze blik alleen maar naar binnen gericht en staan we als zodanig in onze omgeving bekend? Of hebben we werkelijk oog voor de nood van de wereld?

Wat hebben mensen wier levens verwoest zijn en die zoeken naar de zin van het leven, te zoeken in een gemeente waar men alleen maar naar binnen kijkt en zich afsluit voor de buitenwereld? Toch helemaal niets! Wanneer wij iets voor een wereld in nood willen betekenen – en dat is onze opdracht; daarvoor zijn we er! – zullen we erop bedacht moeten blijven, dat we ons niet laten inkapselen door de mentaliteit die de discipelen in haar greep hield, waardoor ze helemaal opgingen in hun eigen belangrijkheid en geen oog hadden voor wat er werkelijk aan de hand was.

M.R. van den Berg, Groningen

Hulp voor moeder en kind

Connie van der Dussen over het werk van de jubilerende VBOK

H. Algra, Den Helder

Wie kent ze niet: de posters van de VBOK voor hulp aan moeder en kind. Al jarenlang hangen ze op de NS-stations. Mede dankzij die posters heeft de Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind een grote mate van landelijke bekendheid gekregen.

Dit jaar bestaat de VBOK 25 jaar. Een reden om aan één van de maatschappelijk werkenden, Connie van der Dussen uit Eindhoven, een aantal vragen te stellen over de VBOK en over haar werk bij deze vereniging.

Een vereniging ontstaat nooit zomaar. Mensen voelen zich op de één of andere manier gedrongen om tijd te steken in een nieuwe organisatie. Hoe is de VBOK eigenlijk gestart?
Aan het begin van de jaren '70 was er sprake van steeds meer vrijheid op het gebied van abortus provocatus. De Nederlandse overheid greep eigenlijk nauwelijks in. De mensen die in het eerste uur van de VBOK bij de vereniging betrokken waren wilden de legalisering van abortus tegen gaan. Daarnaast hadden ze bezwaar tegen de manier waarop er over het ongeboren

kind werd gesproken. Je hoorde termen als 'een klompje slijm' e.d. De VBOK wilde opkomen voor een menselijk wezen dat zichzelf niet kon laten gelden. De vereniging startte duidelijk actie-gericht. Wel moet er bij gezegd worden dat de VBOK niet de enige pro-life beweging in die tijd was.

Inmiddels is er wel wetgeving inzake abortus. Wanneer kwam die wet er?
In 1981 was de Wet Afbreking Zwangerschap een feit. Tot de 24e week kan een zwangerschap onder een aantal voorwaarden worden afgebroken. Die voorwaarden zijn – globaal genomen –: er moet sprake zijn van een noodsituatie, een vrouw krijgt een verplichte bedenktijd van 5 dagen en er moeten haar alternatieven zijn bereikt.

Is door die wetgeving de doelstelling van de VBOK ook veranderd?
De doelstelling (bescherming van het ongeboren kind vanaf de conceptie) is niet veranderd, maar wel de werkwijze. Men zegt wel dat de vereniging vanuit een actiemodel in de concentratiefase terecht kwam: men concentreerde zich op een aantal concrete taken. De meest bekende daarvan is de hulp aan moeder en kind geworden. Daarnaast ging men op scholen voor lager- en voortgezet onderwijs vertellen over het ontstaan van het leven.

In ons land voerden o.a. pater Koopman en drs. L.P. Dorenbos fel actie tegen abortus. De VBOK lijkt veel milder...

Sinds 1981 zijn we van het actiemodel afgestapt om iets voor de zwangere vrouw in nood te kunnen betekenen. Door het voeren van actie zouden we dat doel niet bereiken en dat is nu juist waar het ons om gaat: dat we vrouwen in zo'n situatie helpen bij het maken van een keuze en met hen meevechten wanneer zij kiezen voor de toch vaak moeilijke weg om hun kind geboren te laten worden.

De EO nam met een verborgen camera gesprekken op die in een abortus-kliniek werden gevoerd. Men is daarop teruggefloten. Maar was het beeld dat men toen waarnam bekend voor jullie?

Wij zitten niet bij die gesprekken die in de abortuskliniek gevoerd worden. Maar uit onze hulpverleningscontacten hebben wij de indruk dat er niet altijd alternatieven aangereikt worden. En dáár gaat het ons om: dat vrouwen nadenken over alternatieven om zo tot een weloverwogen beslissing te kunnen komen.

Hoe staat het nu met de invloed van de VBOK?

Met onze 100.000 leden vertegenwoordigen we een deel van de Nederlandse samenleving. Men kan niet om ons heen en men waardeert vaak ook onze inbreng omdat we een bijdrage leveren aan het oplossen van de nood in de samenleving.

Zijn de concrete hulp aan moeder en kind en het geven van voorlichting nog altijd de taken van de VBOK of zijn er nieuwe aandachtsgebieden bij gekomen?

We hebben ons in de laatste jaren wat

**Onder de vraag
voor een abortus
ligt vaak
een andere vraag**

---

de hulpverlening betreft vooral gericht op nieuwe doelgroepen. Ik noem de vrouwen en hun partners die aanvankelijk blij waren met de zwangerschap, maar bij wie is geconstateerd dat het kindje dat verwacht wordt een handicap heeft. Echtparen krijgen in zo'n situatie veel te verwerken. Wij willen zulke ouders steunen door samen met hen te kijken welke mogelijkheden er voor hen zijn. We weten bijvoorbeeld de weg voor een 'second opinion' en de weg naar de ouderverenigingen. En natuurlijk staan we naast hen in alle emoties die op hen af komen. Een andere nieuwe doelgroep zijn de vrouwen die een abortus achter de rug hebben en bij wie de verwerking daarvan problemen geeft. Een abortus kan

Beeld Joop Haffmans 'Embryo'

grote psychische gevolgen hebben. Dat kan zich uiten in depressiviteit, nachtmerries, gevoelens van spijt, schuld en schaamte. We zien wel dat vrouwen die gevoelens jarenlang verdrijven, maar die spanningen blijven onderhuids sluimeren en komen er dan op een gegeven ogenblik toch uit. Dus ook voor de verwerking van een abortus kan men bij ons terecht. Gewoon via het landelijke telefoonnummer **06-0730**, waar we dag-en-nacht bereikbaar zijn.

Ik wist niet dat de VBOK zich ook op die terreinen begeeft. Ik ken de VBOK vooral van de posters op de stations. Hoe kunnen vrouwen weten dat ze ook dán bij de VBOK terecht kunnen? We vertellen over deze hulp op bijv. openbare avonden en we vinden het fijn dat we ook door middel van dit interview bekendheid kunnen geven aan onze hulpverlening. En verder ligt er een folder bij de huisartsen, waarbij deze hulp genoemd wordt. Die hulp blijkt hard nodig. Overigens: ook na een miskraam of bij een kind dat te vroeg is geboren biedt de VBOK gesprekshulp.

De VBOK is geen kerkelijke vereniging. Toch denk ik dat de achterban voornamelijk kerkelijk is. Klopt dat? Inderdaad heeft de VBOK veel kerkelijke leden, uit zowel de protestantse kerken als uit de Rooms-Katholieke kerk. Maar de VBOK heeft ook leden die geen lid van een kerk zijn. Zo kennen we bijv. mensen die een er een antroposofische levensvisie op na houden. Wat de leden bindt is de bescherming van het ongeboort kind vanaf het allereerste begin van de zwangerschap.

Je bent maatschappelijk werkende bij de VBOK. Wat houdt dat werk in? Ik heb een aanstelling van 24 uur per week bij de VBOK. Mijn regio omvat de provincies Brabant en Limburg. Een belangrijk deel van mijn werk bestaat uit de begeleiding van echtparen of vrouwen. Daarnaast begeleid ik de vrijwillige hulpverleners van de VBOK in de beide provincies.

Hoe komen vrouwen bij jou terecht? Een aanvraag komt bijna altijd binnen via ons centrale nummer: **06-0730**. Dat telefoonnummer is dag-en-nacht bereikbaar: je krijgt altijd iemand aan de lijn. Er zijn 26 vrouwelijke vrijwilligers, die om beurten bij de telefoon zitten. Ze krijgen vaak vragen van vrouwen die in paniek zijn, dringend

Foto: Alrecon Media

hulp nodig hebben. Er is sprake van diepe emoties, van een brij aan verdriet. Bijvoorbeeld een meisje dat na incest zwanger is geraakt, of een vrouw bij wie de man weggegaan is. Het is de taak van de telefoonvrijwilligers om de eerste spanning en druk

Zo'n beslissing grijpt je persoonlijk aan

er voor de vrouw af te halen. Men kan natuurlijk ook anoniem bellen. Wanneer de vrouw meer hulp vraagt, wordt haar adres of telefoonnummer genoemd. We kunnen haar dan uitnodigen om op één van onze hulpposten te komen of we kunnen haar thuis bezoeken. We hebben hulpposten in Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Eindhoven en Maastricht. Zelf zit ik in Eindhoven en Maastricht.

Je komt in gesprek met een vrouw die er over denkt een abortus te laten doen. Hoe gaat zo'n gesprek? Je moet als maatschappelijk werkende aansluiten bij de vragen waar zo'n vrouw mee bezig is. Het feit ligt er: deze vrouw denkt aan een abortus. We weten echter dat er ónder die

vraag vaak een heel andere vraag ligt. Je probeert in zo'n gesprek dus achter de diepere motieven te komen. In het gesprek zit vaak een dubbele boodschap. Aan de ene kant zijn er de praktische motieven, zoals: 'mijn vriend loopt weg als ik het kind wil houden' of 'ik durf thuis niet te vertellen dat ik zwanger ben'. Aan de andere kant hoor je tóch: 'Ik wil dit kind houden.' Vaak weten vrouwen de nadelen van het krijgen van een kind wel onder woorden te brengen; dat zijn bijvoorbeeld de hiervoor genoemde argumenten. In het gesprek probeer je naast die bezwaren het andere verhaal boven water te krijgen. Soms zet je dat ook samen op papier. Ik heb daar

ontroerende voorbeelden van meegeemaakt. Als je als aanstaande moeder alleen maar van je familie hoort dat je het kind 'moet laten weghalen', dan kun je dus niet delen dat het ook fijn kan zijn om het kind geboren te laten worden. Op zo'n moment is het voor een vrouw een verademing dat ze met iemand over de positieve kanten kan praten. Ze wil graag blij zijn met haar kind en eindelijk ontmoet ze iemand aan wie ze dat verhaal kwijt kan. Ook maken we met de vrouw een plan hoe we aan de bezwaren kunnen gaan werken.

Maar daarmee ben je er nog niet. Die vrouw ziet nu weer lichtpunten om het kind toch te houden. En dan? We voeren een keuzegesprek. Een vrouw zegt bijvoorbeeld dat haar vriend wegloopt als ze samen een kind moeten opvoeden. Toch heeft die vrouw gezegd dat ze dat ongeboort kindje graag geboren wil laten worden. Een thema dat je vervolgens bespreekt kan bijvoorbeeld zijn: 'als je vriend toch wegloopt, durf je het dan aan om alleen voor het kind te zorgen?' Wat heel belangrijk is, is dat we de vrouw stimuleren in haar eigen mogelijkheden en zo haar zelfvertrouwen proberen te vergroten. Natuurlijk gaat

KIKO MI TIN KU HASI AWOR KU M'A SALI NA ESTADO NA UN MOMENTO INESPERA.....?

Tekst in Papiamentu

zo'n gesprek niet in één keer. Daarnaast probeer je het sociale netwerk te stimuleren. Dat wil zeggen: 'wie ken jij uit jouw omgeving, die jou zou kunnen helpen? Je moeder, de buurvrouw, een schoolvriendin...' In sommige gevallen plaatsen we een meisje in één van onze gastgezinnen, of in een opvanghuis voor zwangere meisjes.

Een vrouw kan dus besluiten dat ze geen abortus wil. Maar als het kind er later is, valt het dan toch niet erg tegen? Ik bedoel: heeft een kind zo nog wel een goed perspectief?

Dat is inderdaad een belangrijk punt waar we als VBOK oog voor hebben. Maar ik kan gelukkig wel een paar positieve dingen melden. Uit onderzoek van een collega van mij onder vrouwen die ervoor hebben gekozen om de zwangerschap uit te dragen blijkt nl. dat bijna alle vrouwen uiteindelijk heel blij zijn met hun kind, hoe

moeilijk hun weg ook is. Het is de taak van ons als maatschappelijk werkers om gedurende de zwangerschap en daarna die begeleiding te bieden die de vrouw en het kind nodig hebben met het oog op zowel het toekomstperspectief van de vrouw als van het kind.

Als de gesprekken naar tevredenheid zijn verlopen, stopt de hulpverlening dan? Of biedt de VBOK nog vormen van praktische hulp? Op de posters staat immers dat de VBOK hulp biedt aan moeder én kind. Dat is natuurlijk bedoeld als confrontatie tegen de abortus-beweging, die zegt de vrouw te helpen. Maar ik kan me voorstellen dat je 'ja' zegt tegen je kind, maar dat het allemaal in de praktijk erg tegenvalt als het kind er eenmaal is....

We bieden inderdaad ook praktische hulp na de geboorte van het kind. Zo bemiddelen we bij de kinderopvang als een moeder bijvoorbeeld haar studie af wil maken of buitenshuis wil blijven werken. Of als er financiële problemen spelen. Je kunt ook denken aan problemen in de omgang tussen moeder en kind. We kennen bijvoorbeeld de weg naar instanties die video-hometraining doen. Je kunt ook zorgen dat er goede adviezen komen inzake de omgang met het kind. Van belang vinden we ook dat de vrouw niet in een isolement terecht komt. Daarvoor stimuleren we de vrouw in het opbouwen van haar sociale netwerk. Sinds vorig jaar bieden wij als VBOK de mogelijkheid om deel te nemen aan een gespreksgroep voor jonge ongehuwde moeders.

We hadden het over een vrouw die een abortus provocatus wil laten plegen en die toch contact met jullie opneemt. Gelukkig besluit zo'n vrouw

Rondeel

*Ik zoek ogen die luisteren:
het leven spreekt maar ik moet zwijgen,
het licht wil schijnen maar duistere
stemmen zeggen: niet fluisteren.
Ik zoek ogen die luisteren.
Verzacht toch de woorden die dreigen:
wat groeit is me zo dierbaar eigen;
ik zoek ogen die luisteren.*

Lenze Brouwers

Uit: "Ik zoek ogen die luisteren"
(samenstelling: Mirjam Neele).

dan om toch om voor het kind te zorgen. Maar het kan ook anders aflopen: een vrouw besluit wél tot een abortus. Dat lijkt me heel moeilijk voor jezelf, maar het is ook strijdig met de doelstelling van de VBOK.

Soms worden we benaderd door mensen die de doelstelling van de VBOK niet kennen. Die vragen aan ons waar ze een abortus kunnen laten plegen. Daar zijn we dus niet voor. Jammer genoeg komt het ook voor dat een vrouw, nadat we één of meer gesprekken hebben gevoerd, toch kiest voor een abortus. Dat grijpt me persoonlijk zeker aan, het doet best pijn. Je kunt alleen niet anders. Het heeft ook iets dubbels: aan de ene kant heb je je eigen principes en keuzen, het raakt je eigen persoon. Aan de andere kant heb je ook je beroepscode. Waar het om gaat als maatschappelijk werkende is dat je iemand stimuleert om een eerlijke keuze voor zichzelf te maken. Je helpt vrouwen om de motieven te ontrafelen. Gelukkig besluiten ze dan vaak om het kind te houden. Maar jammer genoeg gaat het niet altijd zo. En je kunt die keus voor het leven niet opdringen. Wel stoppen we bij een besluit tot abortus met onze hulpverlening. We verwijzen dan terug naar de huisarts.

Ik heb gelezen dat veel allochtone vrouwen de weg naar de VBOK weten te vinden. Dat had ik niet verwacht. Kun je er iets over vertellen?

Inderdaad maken allochtone vrouwen deel uit van onze hulpvragers; bijna 20% van de aanvragen komt van Surinaamse, Antilliaanse, Turkse en Marokkaanse vrouwen. Vrouwen uit Suriname en de Antillen zijn vaak naar Nederland gekomen om hier een opleiding te gaan volgen. Het leven hier valt hen tegen. In hun eenzaamheid stappen ze al snel in een relatie. Ook zijn ze nauwelijks voorgelicht

Een paar gegevens op een rijtje:

In 1995.....

- * Werd de VBOK 1668 keer buiten kantoortijden gebeld om hulp
- * Was 25% van de hulpvragers bij de VBOK kerkelijk meelevend, 75% was niet kerkelijk meelevend
- * Kwam 13% van de hulpvragers op het idee om de VBOK op te bellen dankzij de posters op de NS-stations
- * Kwamen de meeste hulpvragen uit de provincies Noord-Holland en Zuid-Holland
- * Heeft de VBOK een bijdrage verzorgd voor de infomap voor ambtsdragers in de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt)
- * Steunde de VBOK initiatieven om te komen tot gespreksgroepen voor jonge alleenstaande moeders

inzake anti-conceptie. Bij vrouwen uit de Turkse en Marokkaanse leefgemeenschap speelt vooral dat het ongehuwd zwanger zijn een schande is voor de familie. Een zwangerschap kan er dus toe leiden dat je door je familie verstoten wordt. Als je perse geen abortus wilt plegen, tegen je familie in, betekent dat dus een enorme psychische druk. Zo'n meisje heeft toch haar familie nodig. Het scheelt al veel als er dan mensen zijn die haar verder kunnen helpen, bijvoorbeeld door een tijdelijke opvang in een gastgezin of een opvanghuis en door – voorzover mogelijk – de familie bij de hulpverlening te betrekken.

Hoe komen allochtone vrouwen aan jullie adres?

Veel allochtone vrouwen worden geholpen door de VBOK

In feite komen allochtone vrouwen op dezelfde manier bij ons als autochtone vrouwen, bijv. via een verloskundige, een folder bij de huisarts of de VBOK-posters. Deze posters behoren tot de meest bekende affiches in de reclamewereld; daar kennen de meeste mensen de VBOK van. Als VBOK hebben wij goede contacten met instellingen voor allochtonen en hebben we folders in het Turks, Papiamento en ook folders in het Frans, die o.a. voor asielzoekers bestemd zijn.

De VBOK wil een opvangtehuis voor vrouwen die in verwachting zijn openen. Hoe staat het daar mee?

Er blijkt behoefte te zijn aan opvang, vooral voor meisjes die in verwachting zijn. Opeens moet ze op eigen benen leren te staan, ze moet veel meer voor zichzelf opkomen, ze moet werken aan een sterk veranderd toekomstperspectief. Zo'n huis kan dan veiligheid bieden en een meisje of een vrouw kan er leren om met de nieuwe toekomst te leven. Het is de bedoeling dat de moeder nog een tijdje in het huis kan blijven wonen als de baby er is. (Je kunt het dan wel een beetje vergelijken met de opvang die 'De Hoop' aan jonge drugsverslaafde moeders geeft). We zoeken nu een huis in de omgeving van Amersfoort waar ongeveer 6 vrouwen kunnen worden opgevangen. Een groot deel van het werk zal door vrijwilligers gebeuren. Helaas krijgen we voor dit

initiatief geen subsidie. Daarom hebben we nog meer leden nodig, om dit tehuis te kunnen financieren. Zou dat geen mooi verjaarscadeautje zijn....?

Het adres van het landelijk dienstencentrum van de VBOK:
Arnhemseweg 23,
3811 NN AMERSFOORT

Opgave voor lidmaatschap:
033 – 4638212
Voor hulpverlening (dag en nacht bereikbaar): 06 – 0730

Boek- bespreking

De gevonden Vader

Twaalf jongeren en zes deskundigen van diverse achtergrond vertellen in het boekje **De gevonden Vader** wat er ook in onze tijd plaatsvindt aan christelijk leven. De jongeren hebben een verhaal te vertellen, hoe zij tot (dieper) geloof in de Here Jezus Christus gekomen zijn. De deskundigen zetten die verhalen in hun (psychologisch, sociologisch, etc.) kader.

De samensteller die de 'getuigenissen' bewerkte alsook de scribenten die hun licht op een en ander willen laten vallen hebben er een aantrekkelijk boekje van gemaakt, dat menige lezer zal bemoedigen of ontroeren. Ik vond sommige verhalen boeiend en aanleiding om daar eens verder over door te denken. De publicatie, die ontstaan is uit samenwerking van de Kerk van de Nazarener, de Evangelische Alliantie, de Evangelische Omroep, Youth for Christ en de Navigators, zal, naar ik hoop, zijn weg vinden naar jonge mensen en oudere mensen die er beiden hun voordeel mee kunnen doen. Fijn dat dit boekje er is.

Betty Heynis (red.), **De gevonden Vader; Hoe Jongeren tot het geloof komen**. Kok Voorhoeve, Kampen; 1996, 110 pp.

Pieter van Kampen, Ede

Rondom leven en sterven

Prof.Dr. K. Runia, emeritus-hoogleraar praktische theologie te Kampen, heeft een interessant boekje geschreven over het sterven. Hij begint met een belichting van de veranderde visie op de dood. Vervolgens gaat hij nader in op de problemen rondom ziek- en sterfbed. Daarna geeft hij aandacht aan de vraag wat sterven eigenlijk is. In hoofdstuk IV schrijft hij over begraven en cremieren terwijl hij het boekje afsluit met een beschouwing van de hemel en het eeuwige leven.

Het is een mooi geheel geworden, dat betrekking heeft op een onderwerp, dat steeds meer de mensen boeit.

Runia is uitstekend op de hoogte van de recente literatuur over de dood en het leven na dit leven. Hij citeert in dit kader verschillende andere auteurs en schuwt indringende actuele vragen niet. Het regelen en leiden van een begrafenis is een gevoelige zaak. Wat het laatste betreft is het uitermate moeilijk zo niet onmogelijk je te verplaatsen in wat de rouwenden meemaken. Je moet dat eigenlijk ook maar niet krampachtig proberen. Routine is hier helemaal uit de boze. Wel is een duidelijke ondertoon van bewogenheid vereist zonder dat men zich prijsgeeft aan de emoties. Waar het Woord van onze goede God werkelijk opengaat wordt toereikende troost geboden al moet men bij voorbaat verdisconteren, dat in de rouwdienst zelf veel aan de bedroefden voorbijgaat.

Dr. Runia geeft schriftuurlijke voorlichting. Hij lardeert een en ander met bepaalde gedichten waarin mensen met de dood worstelen of zich afzetten tegen hen, die over de ander in zijn ziekzijn beslissen. Maar ook wordt de geloofsovergave in het zicht van de eeuwigheid bezongen. Terecht stelt de auteur, dat het gaat om het „met Christus zijn”. We moeten niet meer willen zeggen dat wat we uit de Schrift kunnen concluderen.

Wat de vraag betreft of wij elkaar straks zullen weerzien past ons uiterste bescheidenheid. Er zijn er, die menen, dat dat het geval zal zijn. Er zijn er ook, die niet willen spreken van een herkennen, maar van een erkennen van elkaar als kinderen van de ene Vader in Christus in de diepste zin van het woord. De schrijver van dit boekje citeert aan het slot Prof.Dr. C. van Gelderen, destijds oudtestamenticus aan de V.U. Hij reageerde eens op een desbetreffende vraag met: „Afwachten”. Verder wil ik nog enkele min of meer kritische opmerkingen maken. Graag had ik nog wat meer bijbelteksten besproken gezien. En al onderscheidt zich dit geschrift van dat van Ds. B. Telder waarvan de titel luidt: 'Sterven... en dan?' en is de doelstelling van de Kamper theoloog breder dan die van de toenmalige Bredase predikant, toch betreurt ik het, dat Runia nergens is ingegaan op het van de belijdenis afwijkend gevoelen van Telder en Vonk. Wat de legende betreft van de twee monniken uit de Middeleeuwen (p. 74), de één zou tegen de ander eventueel niet zeggen 'totaliter', maar 'taliter' (precies zo). De eeuwen door heeft de mens zich beziggehouden met de vragen betreffende leven en sterven. Het is goed met al onze gehechtheid aan dit aardse leven te leren onze eindigheid te beamen en ja te zeggen op de beloften van God, die ons leven stevig in zijn handen houdt. De eeuwige sabbatsrust is straks het deel van Gods geheiligd volk. Wij bevelen dit werkje van Dr. K. Runia van harte aan. Het wijst ons een bijbels denkspoor.

Dr. K. Runia: 'Notities over sterven en dan...' – Uitgave van Kok te Kampen – 82 pag. – f 16,25.

Enschede, O. Mooiweer

Is er maar één naam?

1. het belang van het thema

P.J. van Kampen, Ede

Op 23 maart 1996 had ik het voorrecht te mogen spreken op de Opbouwdag, in de Jeruzalemkerk in Utrecht. Het onderwerp was 'Is er maar één Naam?' De ondertitel luidde: 'Ons geloof in Christus temidden van de wereldgodsdiensten'. Omdat ik meestal mijn verhalen niet uitschrijf, maar van punten werk (slechte gewoonte, ongetwijfeld!), heb ik niet meer de honderd procent exacte tekst beschikbaar; bovendien heb ik in de tussentijd er nog wel wat nieuwe gedachten bij gekregen, vermoed ik. Daarom in dit en de komende nummers van Opbouw een weergave die qua inhoud maar niet letterlijk aansluit bij het verhaal zoals dat toen gehouden is. Spijtig is dat in elk geval de zo en nu zeer boeiende discussies die op die dag in de diverse groepen zijn gevoerd hier niet aan de orde komen!

Inleiding

Een van meer opmerkelijke boeken die vorig jaar verscheen is het boek van Jacob Slavenburg, *Valsheid in Geschriften*. De gespleten Pen van Bijbelschrijvers. De schrijver heet op de flap van het boek 'een historicus'. Een paar van de stellingen, volgens de achterflap: „De evangelienschrijvers waren geen directe leerlingen van Jezus, maar stelden pas generaties na zijn dood hun verhalen samen. Regelmatig werd iets in de geschriften veranderd en aangepast aan de geloofsinzichten van latere tijd. De Bijbel als 'het letterlijke woord van God' komt daarmee op losse schroeven te staan. *Valsheid in Geschriften* onthult op toegankelijke wijze de manier waarop de bijbeltekst werd gemanipuleerd. De spectaculaire ontdekking van de Nag Hammadi geschriften bracht onder andere het Evangelie van Thomas aan het licht dat ouder en authentieker is dan de bijbelse evangeliën.

Dit toont aan dat de oorspronkelijke teksten op vele duizenden punten verschillen van de latere – gecanoniseerde – versie.”

Bij het lezen van zo'n tekst overvalt me een gevoel van naamloos wee, want er staat zoveel aanvechtbaars op een zo korte achterflap dat je denkt: Dit moet ik toch maar eens consequent gaan bestuderen, maar tegelijk besef je: dat is een klus die jaren duurt! De wetenschappelijke gemeenschap is op vergelijkbare wijze minstens tien jaar lang om het volstrekte onzinboek van Erich von Daniken, *Waren de Goden Kosmonauten?* heengelopen – het boek was zo'n monument van onbewijsbaarheid en stupiditeit dat het toch geen serieuze weerlegging verdiende! – om vervolgens tot hun afgrijzen te merken dat tienduizenden dat boek lezen en uit stilzwijgen van geleerden afleiden dat de centrale stellingen van het boek kennelijk onweerlegbaar waren. Toen zijn in allerijl toch een paar mensen aan bestrijding begonnen en toen was het – voorspelbaar – veel te weinig en veel te laat!

Laat ik hier voor het moment volstaan met te zeggen dat dit boek van Slavenburg wel een zeer aanvechtbaar boek is, maar ook een geschrift is dat je verwachten kan in het Westen aan het Westen aan het einde van de 20e eeuw. Het valt met andere woorden binnen een genre boeken dat de laatste tijd opgeld doet.

Niet alleen verwijst hij uitvoerig naar de vondst van een omvangrijke gnostieke bibliotheek in het Egyptische plaatsje Nag Hamadi, al weer veertig jaar geleden, overigens, maar hij ontpopt zich ook zelf als een fervent aanhanger van gnostieke opvattingen. Dat is vandaag de dag een springlevende leer – een dwaalleer, voo alle goed verstaan. De Gnostiek is weer volop terug van nooit geheel weggeweest...

Slavenburgs boek valt ook in een groter patroon door het feit dat er de laatste jaren opvallend veel boeken zijn geschreven over Jezus:

* Er is een groot aantal geschreven door seculiere/agnostische schrijvers; die boeken zijn vaak zeer kritisch aangaande de betrouwbaarheid van de

Bijbeltekst. Ze doen van alles aan de Schrift af. Of, de tweede sub-categorie, ze zijn geschreven door mensen met een Gnostieke invalshoek, New Agers, etc. Ze voegen aan het Woord van de Schrift van alles toe! Resultaat is een krachtig – en kettens – mengsel van van toespelingen op de duister geachte Bijbelteksten, aangevuld met volstrekt onbewijsbare en ongefundeerde noties uit hun eigen visie, die in onze tijd het goed doen. De boze geesten in de lucht werken immers hard aan een geestelijke klimaatsverandering!

* Er is gelukkig ook, en in toenemende mate, weer een aantal boeken vanuit de Christelijke hoek. Met name in het Engelse taalgebied zijn de laatste jaren diverse uitstekende boeken over de Christologie verschenen. In een aantal van die uit diverse landen komende boeken trof me een toon van urgentie, van grote bezorgdheid. Er staat heel wat op het spel, als we de vraag proberen te beantwoorden: Wie is Christus?

In dat alles word ik herinnerd aan het Russische verhaaltje van Petrovitsj. Een vriend die in de VS woont, Os Guinness, uit de oude L'Abri-stal afkomstig, gebruikte het voorbeeld op de grote zendingsconferentie van Lousanne II in Manila, in 89.

Petrovitsj is arbeider in een fabriek en het is duidelijk dat hij iets in zijn schild voert. Hij steelt. Dat is iets dat de bewakers bij de fabriekspoort in de Sowjet-tijd zeker weten. Maar wat steelt hij? De ene dag komt hij met een kruiwagen met een berg zand langs de poort. Dat is heel verdacht en het zand wordt dan ook van alle kanten doorzocht. Niets! De volgende dag staat Petrovitsj er weer, nu met een lading bakstenen. En weer valt er geen smokkelwaar te ontdekken. Zo gaat het de hele week door, totdat een van de bewakers zo gefrustreerd en razend wordt dat hij onverhoeds Petrovitsj beetpakt, met zijn handen diens keel toeknijpt en brult: „Ik laat je pas gaan, als je me vertelt wat je smokkelt! Want ik weet zeker dat je iets mee de poort uitneemt.” De uit het veld geslagen Petrovitsj betast zijn pijnlijke keel en stamelt: „Ik smokkel kruiwagens!”

Het voorbeeld is duidelijk. Waar de Christenheid steeds let op actuele uitdagingen aan haar adres, waar men alert probeert te reageren op alles wat er maar op ons afkomt, is het mogelijk dat de meest regelrechte uitdaging plaatsvindt pal onder onze neus en we merken het niet op...

Om een aantal redenen meen ik dat het meest centrale waar we als Christenen op moeten letten uiteindelijk is: *wat wordt er gezegd aangaande Christus?* Ondanks de noodzaak om studie te maken van duizend en een zaken is naar mijn mening de centrale opdracht om weer een antwoord te zoeken op de vraag: „Wat dunkt u van de Christus? Wiens zoon is Hij?” Allereerste vragen, rond het Schriftgezag of de Pneumatologie, de leer van de Heilige Geest, de verlossingsleer, ze hebben allemaal daar ook mee te maken.

Ik citeer daarom het woord van de theoloog Bruce Nicholls: „De centrale theologische kwestie van onze tijd is die van de Christologie: 'Wie zegt gij dat Ik ben?'” Hij zegt dat in het begin van een boek over die vraag, de vraag naar Christus, in een bundel artikelen, referaten die op een internationale conferentie, een paar jaar geleden uitgeproken zijn. Hij gaat verder: „Jezus heeft ons niet in twijfel gelaten wie Hij, de Zoon des Mensen, is. Hij kwam van de Vader, keerde naar de Vader terug en zal ten tweeden male naar de aarde weerkomen in de macht van de Vader. Hij verklaarde dat Hij zijn macht over de natuur, de demonen en de dood van de Vader ontvangen had. Zijn volgelingen kwamen slechts langzamerhand tot verstaan deze waarheid die Hij hun openbaarde. Johannes sluit zijn Evangelie af met de woorden: 'deze zijn geschreven, opdat gij gelooft dat Jezus is de Christus, en opdat gij, gelovende, het leven hebt in zijn Naam.' (Johannes 20:31)

Christus was niet alleen de Heer van de hemel, Hij was ook 'de mens voor anderen'. Hij kwam om te dienen en niet om gediend te worden. Hij verzamelde zich met zijn Joodse godsdienst en cultuur maar niet onkritisch, en met zowel de armen als de rijken, de gezonden en de zieken. Hij is uniek, omdat Hij zijn dubbele identiteit, van boven en van beneden, nooit in elkaar liet overvloeien, maar ook heeft hij die twee nooit van elkaar gescheiden. De Vroege kerk heeft deze complementaire waarheid erkend en de vragen opgehelderd die ermee gemoeid waren. De Geloofsbelijdenissen hebben de twee naturen van

Christus' Persoon en werk opnieuw geformuleerd zonder het dilemma op te lossen. Zij stelden met nadruk dat hij was 'waarachtig God uit waarachtig God' en dat Hij 'om ons mensen en om onze zaligheid is neergekomen uit de hemel, en vlees is geworden van de Heilige Geest uit de Maagd Maria.' (Geloofsbelijdenis van Nicea) Onze theologische taak is om in creatieve spanning bijeen te houden een theologie van boven en een theologie van beneden.”

Aldus Bruce Nicholls, die spreekt vanuit een internationaal perspectief, vanuit het perspectief van de Wereldkerk, die op dat congres vertegenwoordigd was, een evangelicale Wereldkerk. Wat wordt dus gesteld? Let op de leer aangaande Christus! Wat wordt in allerhande leer over Hem gezegd? Daar vallen ook nu nog de wezenlijke beslissingen. En dat wordt mijns inziens ook in de Schrift zelf al gezegd. Laten we kijken in 1 Johannes 4 dat begint met: „Geliefden, vertrouw niet iedere geest, maar beproef de geesten of ze uit God zijn.” En wat is dan de daar voorgestelde toetsing? Die heeft niets te maken met een diep en warm gevoel van binnen, zodat we weten dat dat Gods Geest is die spreekt. Nee, het is een (haast verstandelijk) uit te voeren onderzoek: Wat belijdt deze geest over Christus? Wie is Hij? „Hieraan onderkent gij de Geest van God: iedere geest die belijdt dat Jezus Christus in het vlees gekomen is, is uit God; en iedere geest die Jezus niet belijdt, is niet uit God. En dit is de geest van de Antichrist, waarvan gij gehoord hebt dat hij komen zal, en hij is reeds in de wereld.” Dat alles wordt gezegd na aankondiging dat „vele valse profeten in de wereld zijn uitgegaan”. Die valse profeten zullen kennelijk vooral op het punt van Wie Christus is zich 'vals' uitlaten.

Er zijn talloze dingen waarop Christenen het met elkaar oneens kunnen zijn zonder dat ze daarmee ophouden Christen te zijn. De kwestie van de doop, onze Israël-beschouwing, visie op de geestesgaven, eindtijdverwachting, etc. het zijn belangrijke vragen, die we niet mogen verwaarlozen. *Niet-temin, daar wordt niet bepaald of je Christen bent of niet! Dat wordt bepaald bij de vraag: wat zeg je aangaande de Christus?* Het is daarom geen toeval, meen ik, dat in de Apostolische Geloofsbelijdenis verreweg het meeste gezegd wordt over Christus. De vraag: Wie is God (de Vader)?

is niet de meest omstreden vraag, maar de vraag aangaande de Zoon des Mensen. We worden juist bij de Tweede Persoon van de Goddelijke Drievuldigheid gedwongen om kleur te bekennen. En de apostel Paulus maakt steeds opnieuw duidelijk dat niet alleen wat je doet belangrijk is, maar ook **wat je denkt**. Er is een strijd niet tegen vlees en bloed, maar tegen de wereldbeheersers van deze eeuw. Gedachtengangen moet men nauwgezet toetsen, bedenksels moeten steeds opnieuw bij Christus moeten worden gebracht ter nadere inspectie. Al die denkpatronen moeten worden „krijgsgevangen gemaakt onder de gehoorzaamheid aan Christus” (zie 2 Corinthiërs 10). Wat we geloven doet er buitengewoon toe! Het kan beslissen wat onze eeuwige bestemming is, zegt de Schrift.

De norm is ook niet of een boodschap geestelijk is, maar of hij juiste dingen over Christus belijdt. „Maar als ik of zelfs een engel uit de hemel u een evangelie verkondigt dat afwijkt van wat ik u verkondigd heb, die zij vervloekt.” (Galaten 1:8) Er zijn geestelijke wezens, zegt de apostel, en natuurlijk is zo'n geestelijk wezen ook 'geestelijk'! Wat zou hij anders moeten zijn? De vraag is niet of een boodschap wel geestelijk is, maar of die uit God komt? Dan blijkt, zegt Jacobus, dat de boze geesten geloven in God „en zij sidderen”. In de hel is er geen vrijzinnigheid! Ze weten dat God er is. Het schort hun niet aan rechtzinnigheid, maar aan fundamentele gehoorzaamheid aan Gods opdracht. En ze sidderen, want ze weten dat het voor hen ronduit slecht gaat aflopen! Een groot deel van hun boze ongehoorzaamheid manifesteert zich als leugenachtigheid m.b.t. de Zoon van God.

Op zaterdag 12 oktober a.s. wordt D.V. een themadag over het unieke van Christus georganiseerd in Barneveld. In kerkelijk centrum Rehoboth, Gasthuisstraat 5 (vlak bij het station) is van 9.30 tot 15.30 uur gelegenheid om te luisteren naar een aantal spreekbeurten en/of workshops, verzorgd door mevr. Drs. Nelly Boot, ds. C. Snoei, dr. Tom Houston uit Engeland, Drs. L.W. Smelt, Drs. Cees Rentier (stafwerker Evangelie en Moslims) en mezelf.

Opgave voor die dag, die f 15,- kost, bij Dhr. Klaas Muurling, Lausanne Beweging, Postbus 47, 3840 AA Harderwijk, tel.0341-417844. Opgave is heel gewenst!

Open kerken

Verschillende motieven

M.R. van den Berg, Groningen

Soms bepleiten mensen het openstellen van kerkgebouwen gedurende de hele week. God wil er immers open hof houden, zeggen ze. Kerkgebouwen en kapellen zouden volgens hen bij uitstek de plaatsen moeten zijn, waar men God ook in de week werkelijk kan ontmoeten.

Ook ik heb het wel eens betreurd dat (sommige) kerkgebouwen in de week gesloten zijn. Dat was – om slechts één voorbeeld te noemen – het geval tijdens een vakantie in het belgische Herentals. De St. Waltrudiskerk en de Begijnhofkerk daar waren beide gesloten. Mijn vrouw en ik waren er speciaal naar toe gereden, niet omdat we van mening waren dat we God daar pas werkelijk konden ontmoeten, maar omdat er zoveel moois te zien moet zijn. Helaas konden we er niet in, een verschijnsel dat vanwege de toeneemende diefstal van kostbaar kerkinterieur steeds vaker voorkomt. Protestantse kerken laten we als regel zonder meer links liggen. Daar valt meestal niets te zien dat de moeite waard is. Alleen in Duitsland kun je ook in Evangelische kerken wel eens interessante dingen tegenkomen. Ook ik mag dus graag kerken binnenlopen, maar dan wel vanuit een heel andere motivering dan de in de eerste alinea genoemde.

Nu zou het geen enkele zin hebben dat te vermelden, als die verschillende motieven niet te maken hadden met een verschillende visie op de plaats en de functie van een kerkgebouw. Daarover wil ik graag iets zeggen.

Alle plaatsen goed genoeg

Voor het besef van veel mensen heeft een kerkgebouw dezelfde functie als de tempel in het Oude Testament. Die tempel was inderdaad het huis van God. Daar had Hij zijn intrek genomen. De pelgrims die uit heel het land in Jeruzalem bij de tempel aankwamen, verschenen daar voor God (Ps. 84:8). De tempel was Gods huis op aarde (Ps. 84:11). Daar hield Hij open hof. Naar de tempel gaan was: tot God naderen, voor zijn aangezicht komen,

Hem ontmoeten. Vaak wordt wat in het Oude Testament van de tempel in Jeruzalem gezegd wordt, zonder meer overgedragen op kerkgebouwen. Een kerkgebouw wordt dan ook Gods huis genoemd. Daar woont Hij. Naar de kerk gaan is identiek met: voor Gods aangezicht verschijnen. Nergens ben je dichterbij God dan in een kerkgebouw, niet alleen op zondag maar ook in de week. Een dergelijke gedachtengang gaat vierkant in tegen het Nieuwe Testament. Christus heeft de oudtestamenti-

De identificatie van kerkgebouw en Gods huis heeft diepe wortels in de kerkgeschiedenis

sche eredienst tot vervulling gebracht. Het Nieuwe Testament kent geen cultus en geen heilige plaatsen meer. God woont niet meer in een gebouw, maar in mensen, in zijn gemeente. De christelijke gemeente is nu zijn woonplaats. Om God te ontmoeten is een kerkgebouw geen vereiste. Ook voor ons gebed zijn we niet meer aan een speciale plaats gebonden (Joh. 4:20-24). God ontmoeten kan overal. Het kan middenin het geroezemoes van een groot warenhuis en op de snelweg achter het stuur van je auto. Het kan in een kerkgebouw maar ook in een kazerne of een politie-bureau. Het kan in een restaurant en in een binnenkamer, in een bioscoop en in een congreshal, op een stil plekje in een bos maar ook naast de bulderbaan van de druk vliegveld, waar horen en zien je vergaat. Geen van die plaatsen is beter of geschikter of heiliger dan de andere. Alle plaatsen zijn goed genoeg om God te kunnen ontmoeten.

Voor Gods aangezicht

God ontmoeten: bijna automatisch en vanzelfsprekend hanteren we deze uitdrukking. Toch komen we dergelijke

Interieur van een oude Friese kerk.

Foto: Nederlands Dagblad

uitdrukkingen in het Nieuwe Testament nauwelijks tegen. Met behulp van een concordantie laat zich gemakkelijk vaststellen, dat we in het Oude Testament regelmatig gesproken vinden van: tot God naderen; voor Gods aangezicht komen, verschijnen; God ontmoeten. Maar in het Nieuwe Testament vind je dergelijke uitdrukkingen vrijwel niet terug. Dat heeft alles te maken met het feit dat God sinds Christus niet meer in een bepaald gebouw in een bepaalde stad woont. In het Oude Testament was God ontmoeten en tot Hem naderen heel concreet geografisch bepaald. Om voor Hem te verschijnen moest je letterlijk een aantal meters of kilometers lopen. Dat is nu niet meer zo. Ons hele leven, waar we ook zijn, waar we ook heen gaan en wat we ook doen, speelt zich nu voor Gods aangezicht af. Op kantoor, in de klas, in de trein of in bad bevind ik me niet minder voor Gods aangezicht dan in een kerkgebouw. De identificatie van kerkgebouw en Gods huis heeft diepe wortels in de kerkgeschiedenis en hangt samen met het feit dat sinds de tweede eeuw na Christus het sacrale, cultische denken in combinatie met het clericalisme in de kerk begint door te dringen en daar vaste grond onder de voeten krijgt. Aan het Nieuwe Testament is dit alles volkomen vreemd.¹

Volgens velen vind je in kerkgebouwen een gewijde stilte en proef je er de geest van het gebed. Het merkwaardige is echter dat dit blijkbaar alleen het geval is in een beperkt aantal, vaak middeleeuwse, kerken. Er zijn ook kerken die volslagen sfeerloos en kil zijn. Daar voel en proef je niets van wijding. Toch wordt in die kerken niet minder gebeden. De geest van het gebed en het gewijde karakter van

stille zijn dus niet zonder meer met het kerkgebouw als zodanig gegeven, maar staan of vallen met het al of niet aanwezig zijn van bepaalde architectonische eigenschappen en een zekere ouderdom van een kerkgebouw.

Vergaderruimte

Er is niet zoiets als een geest van gebed die ergens in een gebouw kan hangen. Als een dergelijke geest bestond, zou je hem in elk kerkgebouw moeten proeven en niet in een beperkt aantal. Er bestaat ook niet zoiets als gewijde stilte in onderscheid van profane stilte. Stilte is gewoon stilte. Als iemand die als gewijd ervaart, is dat niet een eigenschap van die stilte zelf, maar het gevolg van een subjectieve beleving van die stilte.

Alle genoemde ruimten zijn in principe geschikt

Stilte kan op alle mogelijke manieren beleefd en ervaren worden. Er zijn ook mensen die de stilte van een kerkgebouw beleven als koud. Ook dat is een subjectieve beleving en geen objectieve kwaliteit van de stilte zelf. Wat is dan de functie van een kerkgebouw? Het dient als vergaderruimte voor de gemeente. Uiteraard kan een gemeente ook in andere ruimten samenkomen. Een paar voorbeelden daarvan uit mijn eigen praktijk: in Houten vergaderde de gemeente in een verbouwde boerderij, waar in de week ook heel andere activiteiten plaatsvonden. Tal van gemeenten komen samen in aula's van scholen. In Groningen preekte ik (en preek ik nog wel eens) 's zondags in een Congrescentrum, waar soms 's zaterdagsavonds de (toen nog bestaande) CPN vergaderd had of een daverend feest gewoed had, zodat de bierblikjes nog op de vloer rondslingerden. In Zuid Afrika heb ik een tijdlang kerkdiensten in de openlucht gehouden en in de gevangenis van Richmond deed ik dat op de binnenplaats. In Efeze hield Paulus twee jaar lang samenkomsten in een vergaderzaal van een zekere Tyrannus, een filosoof, die daar zijn voordrachten hield (Hand. 19:9,10). Volgens een kanttekening in een van de handschriften kon Paulus daar alleen terecht van 's morgens 11 uur tot 's middags 4 uur, de heetste tijd van de dag, wanneer de meeste mensen hun siësta deden. Daarvoor en

daarna had Tyrannus zijn gehoorzaal zelf nodig.

Open gemeente

Alle genoemde ruimten zijn in principe geschikt. Geen enkele ervan is heiliger of gewijder dan de andere. Het enige criterium is de praktische bruikbaarheid. Het zou dwaasheid zijn een ruimte te kiezen waar tijdens de kerkdiensten in een bovenzaal een drumband oefent. Voor tal van buitenkerkelijken in onze tijd heeft een kerkgebouw een veel hogere drempel dan andere vergaderruimten. Het is dan ook allang niet meer zo dat een kerkgebouw per definitie de meest geschikte ruimte is voor de samenkomsten van een gemeente. Soms moet je zelfs zeggen dat een kerkgebouw de minst geschikte ruimte daarvoor is.

Moet een kerkgebouw nu de hele week openstaan? Als het erom gaat een plaats te hebben waar je God werkelijk ontmoeten kunt, zegt ik: laat de deuren dan maar dicht, want in een kerkgebouw ben ik echt niet dicht bij God dan in mijn eigen huis. Ik kan me wel voorstellen dat er andere redenen kunnen zijn om een kerkgebouw ook in de week open te stellen: als een opvangcentrum voor mensen in nood bijvoorbeeld. Niet in de zin van een vrijplaats, een asiel, zoals dat tegenwoordig wel eens het geval is. Want dan maak je van een kerkgebouw toch weer een tempel, een heilig stukje grond waar God woont en dat daarvoor onttrokken is aan alle profane regels en wetten. Dat is niet in overeenstemming met het Nieuwe Testament.

Maar een kerkgebouw kan wel een opvang zijn in deze zin, dat men er altijd kan binnenlopen en er altijd wel iemand vindt met wie men over zijn problemen en noden kan praten. Hier en daar functioneren kerkgebouwen al op deze manier. Het ware te wensen dat er veel van zulke open kerkgebouwen kwamen. Maar daarvoor moeten er eerst open mensen, open gemeenten zijn. Een open kerkgebouw zonder een open gemeente is niets anders dan een meer of minder geslaagd specimen van de architectuur, in het beste geval interessant voor mensen die daarin geïnteresseerd zijn, maar voor mensen in nood is dat te mager.

Noot:

Zie hierover uitvoeriger: M.R. v.d. Berg, *De brief aan de Efeziërs*. Amsterdam, 1981, p. 127-137; Als de kerk ter sprake komt., Kampen, 1993, p. 110-128.

Boekbespreking

Van dr. L.A. Sijnders zijn een tweetal eerder gepubliceerde werkjes gebundeld en – met enige wijzigingen en uitbreidingen – heruitgegeven onder de titel **De getallen in de Bijbel en hun verhaal**.

Een nuttige uitgave, die goede dienst kan doen als hulpmiddel bij de bijbelstudie. De schrijver laat zien, dat de getallen in de Bijbel een eigen taal spreken.

Ze kunnen een letterlijke, rekenkundige betekenis hebben, maar ook een symbolische meerwaarde. Denk alleen maar aan de manier waarop Mattheüs het geslachtsregister van Jezus Christus gestructureerd heeft: drie maal veertien geslachten van Abraham tot Jezus, of aan het getal 666 (Openb. 13:18). Maar **wanneer** is sprake van een meerwaarde en **hoe** duid je die meerwaarde? Hierover gaat het eerste deel van het boek van dr. Sijnders.

Op kundige en betrouwbare wijze wijdt hij de lezer in in de betekenis van de belangrijkste getallen in de Bijbel. Talloze bijbelteksten worden besproken, zonder dat je het gevoel krijgt door de bomen het bos niet meer te zien. Dankzij het tekstregister achterin, is het boekje tevens een geschikt naslagwerk. Het waardevolle van Sijnders' benadering is, dat hij je ogen opent voor de symbolische zeggingskracht van veel bijbelse getallen, zonder in allerlei willekeurige en ondoorzichtige speculaties met getallen te vervallen, zoals dat zo vaak in de geschiedenis van de bijbeluitleg gebeurd is.

Goede besprekingen vinden we van enkele oudere en nieuwere stromingen binnen de bijbeluitleg, die de Bijbel meer als rekenboek dan als leesboek zien. Besproken worden de getallenspeculaties in mystiek-joodse kring en het – daarmee overigens niet vergelijkbare – werk van de Groninger hoogleraar Labuschagne, die overal in de Bijbel bepaalde getallencomposities ziet en daaraan ook veel betekenis hecht voor de uitleg. Sijnders zegt hiervan: „...in het algemeen is de boodschap van de opgespoorde getallen niet bijster belangrijk en is hun verhaal niet spannend. Nergens raakt ons, op een enkele uitzondering na, een boeiende diepzinnige symboliek” (pg. 125).

In het tweede deel van het boek vinden we een getallen-concordantie van de Bijbel. Aangezien deze ontbreekt in de huidige, op de NBG-vertaling gebaseerde concordanties, mogen we van een welkome en noodzakelijke aanvulling spreken. De uitgave tenslotte is zeer verzorgd en gericht op een duurzaam gebruik van het boekwerk. De prijs is daardoor echter wel wat hoog uitgevallen.

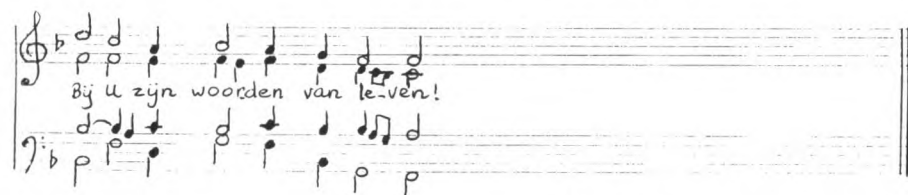
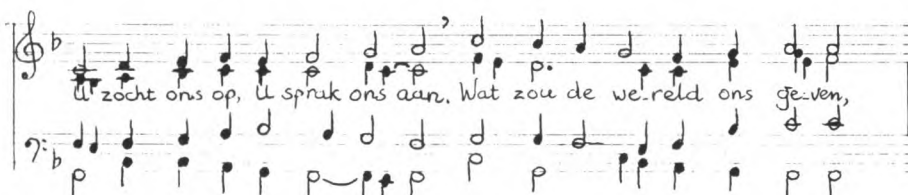
Dr. L.A. Sijnders, *'De getallen in de bijbel en hun verhaal'*. 319 blz., f 49,50; Ten Have/Baarn. ISBN 90 259 4601 1

J.M. Mudde

Meester, tot wie zouden wij gaan?

Lied Ontmoetingsdag, 1994.

Tekst: Johan Klein
Melodie: Harry Kalke
+ Voorjaar '94
Zetting

2. Zouden wij tot het westen gaan?
Wat kan het westen ons geven?
Het westen biedt ons rijkdom aan
en wordt door hebzucht gedreven
Heer die van onze eenzaamheid,
van onze zelfzucht ons bevrijdt,
bij U zijn woorden van leven!

4. Of straalt uit mensen soms een licht
tot heil van volken en landen?
Wordt soms een vrede-ryk gesicht
door bloedbezodene handen?
U kent het boze mensenhart;
al onze plannen zijn verward-
bij U zijn woorden van leven!

3. Zouden wij tot het oosten gaan?
Wat heeft het oosten te bieden?
Het oosten biedt verlossing aan
door uit de wereld te vlieden.
Heer die ons in de wereld houdt,
o maak ons hier tot zoutend zout!
Bij U zijn woorden van leven!

5. Heer, stort uw liefde in ons uit,
maak ons fontainen van leven!
Dan dragen wij uw woorden uit,
die in ons hart staan geschreven
Leer ons te volgen waar U gaat
en leer ons spreken metterdaad
Meester uw woorden van leven!

Ingezonden

Bidden voor de school

Een reactie op het voorpagina-artikel
'de C...' uit Opbouw nr. 16. 40e jaar-
gang 9 aug. 1996. van P. Kurpershoek.

Ook wij stonden ruim vijf jaar geleden voor de keus, naar wat voor school sturen we onze kinderen. Keuze? Nee, eigenlijk was het voor ons min of meer vanzelfsprekend dat ze naar de p.c. school aan de overkant gingen. Lekker dichtbij, vanuit het slaapkamerraam kon je op het schoolplein kijken, wij hadden beiden ook op een p.c. school gezeten dus... Tijdens de eerste schoolweken ont-

moette ik een andere ouder, zij bleek positief Christen te zijn. Enige tijd later stelde zij voor om een gebedskring voor de scholen te beginnen. Onze school viel toen onder een stichting waarin drie scholen vertegenwoordigd waren. Zo zijn wij begonnen met bidden voor deze scholen met vijf ouders. Een van deze ouders bleek in het bestuur te zitten, zelf ben ik later in de M.R. gegaan, een van de anderen behoort inmiddels tot het team en weer een ander werd ook bestuurslid. Eigenlijk werden wij ons pas goed bewust van het schoolgebeuren toen ik in de m.r. kwam en ook mee hielp op school. Ik zou hier enorm over kunnen uitweiden maar het was in ieder geval naar onze mening niet helemaal in

orde met 'de C...'. Vaak kreeg ik met mijn vragen en opmerkingen hierover nul op rekest. Al deze dingen hebben wij in de gebedsgroep besproken en bebeden.

Door een van de door P. Kurpershoek genoemde bedreigingen, namelijk de bestuurlijke schaalvergroting, moesten er ook voor onze scholen dingen veranderen. Ook hiervoor is zeer veel gebed geweest. Uiteindelijk is er iets gebeurd dat wij nooit hadden kunnen bedenken. Twee van de scholen zijn een fusie aangegaan met twee R.K. scholen en werden interconfessioneel. Onze (kleine) P.C. school viel buiten de boot en werd met opheffing bedreigd. Er leek geen mogelijkheid meer om te overleven. De enige nog overgebleven P.C. school in de regio leek ten prooi te vallen aan de schaalvergroting totdat plotseling een openbare school (met het zelfde probleem) bleek te willen fuseren. Toch nog een kans tot overleven, maar wel uit een onverwachte hoek. Na veel positieve inspanningen ook van het gemeentebestuur is er een samenwerkings-school ontstaan. Deze kent twee lespunten namelijk een P.C. lespunt en een openbaar lespunt. Het P.C. onderwijs kan gehandhaafd blijven zolang de ouders dit onderwijs blijven verlangen. Voor ouders en team betekent dit dat identiteit een belangrijk facet is geworden. In de praktijk blijkt dat ouders van nieuwe kinderen bewust kiezen voor deze school. In de omgeving is deze school nog de enige P.C. school. Deze bewuste keuze voor dit lespunt heeft daardoor weer een positieve weerslag op de school zelf. De negatieve spiraal is omgebogen tot een positieve. De gebedsgroep heeft zich ook zeer intensief bezig gehouden met alles wat te maken had met het voortbestaan van de school en haar identiteit. Omdat velen zich van het belang van deze zaak bewust waren is inmiddels de gebedsgroep behoorlijk gegroeid. Ook op afstand zijn er vele sympatisanten die mee denken en bidden. Wij zien dat zowel op de interconfessionele scholen als op het P.C. lespunt het beter gaat met 'de C...'. Een gebedskring, ook voor de scholen, blijkt een machtige uitwerking te kunnen hebben.

Wie meer wil weten over gebed voor de school kan contact opnemen met de internationale bijbelbond. Deze geeft een gebedsbrief uit voor ouders en school.

Adres: IBB, Postbus 352,
4100 AJ Culemborg. 0345-517834

Anneke Haitsma, Uithoorn

Niet door geweld maar door geest (14) (Zacharia)

Mattanja kon het gebeurde niet verge-
ten. Hij voelde meer dan hij kon bewij-
zen, dat het fout was wat Matathias
had gedaan. Hij dacht erover na als zij
langs eenzame paden door het berg-
land trokken of als hij 's nachts wakker
schrok uit een angstige droom. Het was
natuurlijk waar: Jahweh had zijn wetten
aan Israël gegeven. Die waren de kost-
baarste schat van het joodse volk.
Zoveel had Mattanja wel van zijn vader
geleerd. Maar toch klopte er iets niet.
Kinderen van het verbond moesten het
teken van het verbond dragen. Maar
was het omgekeerde ook waar: dat de
besnijdenis je tot een echte Jood
maakte? Zouden de profeten daar iets
over gezegd hebben? Mattanja wist het
niet. Hij kon het aan niemand vragen
ook. De andere jongens zouden hem
uitleggen om zulke vragen: waar
maakte hij zich druk over? Het was
toch prachtig wat Matathias deed: de
vijand verjagen en het volk bevrijden.
Bij de ouderen hoefde Mattanja hele-
maal niet aan te komen: hoe haalde
zo'n kind het in zijn hoofd kritiek te heb-
ben op hun leider, de knecht van Jah-
weh? Zij waren veel te blij eindelijk
eens iets te kunnen doen tegen de
gehate vijand. En zo tobde de jongen
alleen verder. De beelden kwamen
terug in zijn droom: syrische soldaten
die joodse kinderen doodden, een
joodse priester die een doodziek kind
nog zieker maakte. Dan hoorde hij de
kleine Alexander weer jammeren:
'Mama, mijn hoofd!' en dan zag hij weer
de angstige ogen van de moeder. Mat-
tanja werd stiller in deze tijd. Er kwam
een verbeten trek om zijn mond en een
verdrietige blik in zijn ogen. De tijd ging
verder. De strijd van de joodse opstan-
delingen tegen de syrische bezetter
ook. Een jaar nadat de opstand in
Modeïn was begonnen, stierf Matat-
hias. Toen hij zijn einde voelde nade-
ren, riep de oude priester zijn vijf zoons
bij zich en sprak hun toe. Mattanja, die
altijd in de buurt van zijn meester was,
moest denken aan de verhalen over de
aartsvaders. Zou het zo ook geweest
zijn toen vader Jakob ging sterven en
zijn kinderen één voor één zegende?

Ook Matathias sprak over het verleden
en over de toekomst. En toch – dacht
de jongen – klonk er iets anders door in
de stem van de priester, een andere
toon, misschien ook een ander geloof
dan bij Jakob. Wat een diepe indruk
had het op Mattanja gemaakt, toen
Jesua de geschiedenis vertelde. De
oude Jakob die zijn kinderen zegent en
belijdt: „Op uw heil wacht ik, Jahweh!”
Hij die het altijd zelf had gedaan,
besepte in het gezicht van de dood dat
hij het moest laten doen, door zijn God.
En juist die toon, dat geloof, miste de
jongen intuïtief bij het afscheid van de
oude priester. Ook dit was een mens
die veel zelf had gedaan in zijn leven
en die nu zijn zoons opwekte het heft in
eigen hand te nemen. Matathias sprak
wel over het verbond, maar Mattanja
dacht dat de oude man het meer over
de mensen dan over de God van het
verbond had. „Toont nu, mijn kinderen,
een beetje liefde voor de wet en geeft
je leven voor het verbond dat onze
voorouders sloten. Herinnert je de
daden die zij in hun tijd hebben
gedaan. Je zult er een grote eer en een
eeuwige naam mee verwerven.”
De dode werd te Modeïn begraven.
Mattanja hoopte zijn vader te kunnen
bezoeken, maar toen zij het dorp bin-
nenkwamen zag hij dat Jesua niet thuis
was. Het maakte de jongen verdrietig,
alsof hij niet zijn meester maar zijn
vader moest begraven, vandaag. Hij
zou het tegen niemand hebben durven
bekennen, maar diep in zijn hart
schreefde hij: „Vadertje, vadertje, wat
zou ik graag met u willen praten!” In de
moeilijkste periode van zijn jeugd miste
hij het geloof en de wijsheid van zijn
vader. Judas volgde zijn vader Matat-
hias op als leider van de opstandelin-
gen. Judas 'de Makkabeeër' werd hij al
spoedig genoemd. De man die toeslaat
als een hamer, betekende die naam.
Een paar keer kwam het tot een kom-
plete veldslag met de Syriërs. Steeds
meer terrein moest de vijand prijsge-
ven. Het licht der bevrijding begon te
gloren en het had er alle schijn van dat
Jahweh bezig was zijn vrede te leggen
op zijn volk Israël.

Charisma

Het woordje charisma kent twee beteke-
nissen in het woordenboek. Enerzijds is
het de persoonlijke uitstraling van
iemand, een leidersfiguur, anderzijds is
het een goddelijke of geestelijke gena-
degave.

*Je kunt dus een charisma hebben zon-
der charismatisch te zijn. En je kunt
charismatisch zijn zonder één enkel
charisma te bezitten. Opvallend vond ik
dat in mijn oude woordenboek uit 1960
het hele woord charisma niet te vinden
was.*

*Het is een typisch woord van de laatste
decennia en dat is niet zo verwonderlijk
als je naar de zgn. charismatische lei-
ders van de laatste tijd kijkt.*

*Neem nou de Bagwan, Jim Jones,
David Koresh en iemand als bv. Nelson
Mandela. Allemaal charismatische lei-
ders. Soms leiden ze letterlijk tot vernie-
ting, soms indirekt en soms kunnen ze
de geschiedenis ingrijpend veranderen.
Ze hebben een bepaalde uitstraling
waardoor ze meer indruk maken dan
de gemiddelde mens.*

*In een artikel over goeroes werd Jezus
op één lijn gezet met bv. Mohammed,
Ghandi, de Bagwan en Jim Jones. Er
werd uiteraard wel onderscheid
gemaakt tussen 'goede' en 'slechte' lei-
ders maar verder kwam de schrijver
niet. Want hij hield op waar de eerste
betekenis eindigt.
De geestesgaven kwamen niet in beeld
en zijn ook moeilijk te omschrijven. In
principe moet je ervan uit gaan dat elke
christen één (of meer) charisma(s) bezit.
Want dat heeft Jezus ons beloofd. Hij-
zelf had ze allemaal zagezegd, was
wezenlijk charismatisch omdat Zijn lei-
derschap uit de aanwezigheid van cha-
rismata voortkwam.*

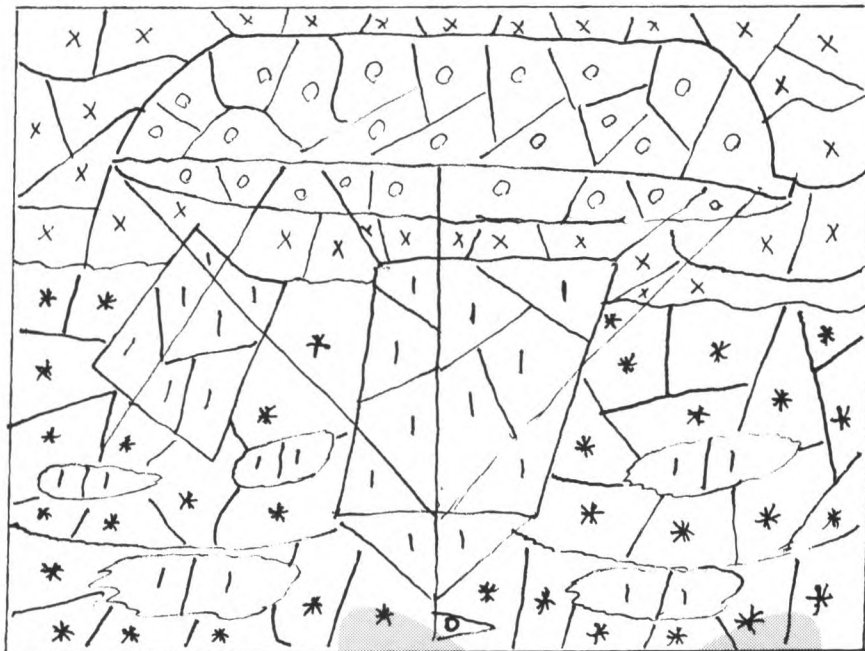
*Een essentieel onderscheid met al die
andere leiders bij wie ik ze maar moet-
lijk kan ontdekken, Ghandi komt wat
mij betreft nog het verst.*

*Blijft het feit dat het vooral voor lei-
dende figuren in de politiek belangrijk is
om charismatisch te zijn. Je kunt daar-
mee mooi je gebrek aan charisma(s) ver-
doezelen.
Tegenwoordig is de uitstraling belangrij-
ker dan de inzichten. Jammer voor
Ennëus Heerma, wie het maar niet lukt
om op te vallen. Voor mij blijft hij
ondanks de afgeschoren snor teveel op
Zwiebertje lijken.
Ik schiet altijd in de lach als ik hem zie.
En de gedoodverfde opvolgster, Tineke
Lodders is net een slaperige Anneke
Grönloh.
Dat komt dus nooit meer goed.*

Wilna Smienk-van 't Hul,
Haaksbergen

Voor de kinderen

- I wit
- O bruin
- X blauw
- * grijs

Als je deze tekening inkleurt in de kleuren die er staan vind je het vervoermiddel waarmee Paulus naar Rome ging.

De plaatsen in de rebus waren: Caesarea, Sidon, Myra, Knidus, Goede rede, Malta, Syracuse, Rhegium, Puteoli en Rome.

Het verhaal van Tertullus de advocaat staat niet, zoals in de oplossing van de vorige maal staat, in Romeinen maar in Handelingen.

G. Wijkhuizen-van Vuuren

natuurlijke gang. Maar vandaag zitten we met het gevoel dat er gaten vallen in het mensenklee, grote gaten. En dat er schakels ontbreken in de keten van continuïteit. Net of het hapert in de overdracht. Of de één de ander het emmertje water niet meer aanreikt, of er uit de rij wordt gestaan.

Ieder heeft wel iets te horen of te lezen gekregen over de zogenaamde Generatie Nix. Zo noemen ze toch die jongeren van nu, leeg opgegroeid, en leeg opgevoed? Zonder een portie waarden, normen en idealen.

Generatie Nix heet het geslacht dat eigenlijk niks heeft van binnen. De kale kip van wie je geen veren kunt plukken. Laat staan: gouden eieren verwachten. Want de Nix-ers zijn het product van ouders die zelf de patat-generatie hebben uitgemaakt. Die de protesten deden en die de heilige huisjes omverschopten in – weet u nog – de roerige zestiger jaren.

Hun eigen kroost gaven ze niet of nauwelijks hartelijke bagage mee. Dat heb je ervan. Nix. Dus is het slecht kersen eten, als er geen pit meer in zit. Toch moeten we maar niet wanhopig worden, echt niet. Want de Geest van God is er ook voor Nix. Die Geest heeft altijd al jonge mensen aangevuurd. In een flits zien zij vaak de dingen waar een ander nog niet van dromen kan. Dat is het verrassende van jong talent. Veelbelovend. Wacht maar af! Is het dan nu al dat het begint te ritselen? Mensen die het weten kunnen, zeggen dat er verandering staat aan te komen.

Verandering? Verbetering noemen ze het! De generatie Nix – ja, u raadt het al – schijnt haastig te worden opgevolgd door de generatie Next. Dus: van Nix naar Next. Grappig hè, een beetje zitten spelen met woorden. Wat schuiven met letters. 't Maakt nauwelijks verschil. Maar ho 'es effe: daar zit 'm nou juist de kneep! Een wereld van verandering schuilt tussen Nix en Next!

Next – 'de volgende', betekent dat – maakt dat we staan te popelen om over het privacylijntje mee te komen. Gloeiend interessant wat de volgende gaat doen met zijn nummertje aan het samenlevingsloket! Menswetenschappers constateren dat er een nieuwe godsdienstigheid groeit. Dat het afzetten tegen een God, die ze dood en begraven hadden verklaard, over is. En dat min of meer geestelijke waarden als idealisme, betrokkenheid, aanbidding en verering van het heilige de

Persschouw

Werk aan de winkel

Wachten moet je, op je beurt. Op het postkantoor-nieuwe stijl, met die open balie, wachten we fijn samen in het ene zaaltje tot we naar voren mogen komen. Natuurlijk wel achter het privacystreepje, om de klant-in-behandeling niet af te kijken of af te luisteren. Maar als de nummerverklikker verspringt en het getal komt van het papiertje dat jij uit de rol getrokken hebt, dan ben jij het die gaat. Dan mag jij je zaakjes doen. Daar ga je voor, heet dat tegenwoordig. Dat is gewoon in onze boodschappenwereld, tot de slager aan toe. 'Wachten en hup, opschieten', op

de rij af. Zou er nu ook zoiets als 'de volgende' zijn tussen de verschillende generaties?

Generaties zijn geslachten, de elkaar opvolgende rijen van mensen die hun schouders zetten onder het werk in de wereld, maatschappij, kerk en samenleving. En we hebben het wat over die generaties, momenteel. In de trant van: hoor, daar gaat de bel voor de volgende ronde. Kijk 'es wie eraan komt!

Vroeger was dat nooit een probleem. Geslachten regen zich als vanzelf aaneen. De één nam stilzwijgend de plaats van de ander in, een volkomen

kop weer beginnen op te steken. Nederland verandert. De leegheid te boven, tjonge wat zal dat heerlijk zijn! Allemaal weer religieus. Dus toch weer gewoon als vroeger? Pas op: de Next-ers beleven die dingen wel op hunne wijs. Ze hebben bijvoorbeeld niks op met boeken vol leerstellingheid. Ze besprokkelen de dingen voor de binnenkant zelf bij elkaar. En dan is het niet zozeer met hun verstand als wel met hun gevoel dat geloven in God. Voor dat gevoel zoeken ze veel in zichzelf. En ze maken natuurlijk gebruik van de automatisering: zappend langs internet en de tv raakt hun religieus winkelkarretje vol. Het is allemaal nogal gecomputeriseerd, zou je zo zeggen. Een beetje menselijke sturing en vertellen hoe de zoekers van vroeger langs heilige paden zijn gegaan, dat mocht er volgens ons wel bij. Vindt u ook niet dat het een geweldige uitdaging aan de kerk is om de nieuw-komers van Next te helpen? Zitten zij en wij eigenlijk op te wachten. De volgende, a.u.b.! Vooral als het met de vorige wat minnetjes is gegaan. Voor mijn gevoel zitten er nog klantvriendelijke verrassingen in het levenspakket! En is er werk aan de winkel voor de kerk.

Dit artikel is van de hand van Ds. B.H. Weegink te Katwijk aan Zee. Wij kwamen het tegen in het: 'Hervormd Weekblad'. Het is een must voor de kerk in te spelen op de realiteit van de huidige samenleving en de ogen wijd open te hebben en te houden voor de religieuze ontwikkeling, die zich onder de jongeren voltrekt. Wie zijn tijd niet bijhoudt krijgt waarschijnlijk geen kans meer de schade in te halen. Laten wij goed beseffen, dat het niet gaat om ons zaakje, maar om de grote zaak van de levende Here Jezus Christus, die ook nu mensen, jong en oud, wil bereiken met de alomvattende boodschap van zijn bevrijdende evangelie!

Enschede, O. Mooiweer

Rectificatie

In de vorige Persschouw ging het over de verkondiging van het evangelie. Daarin werd gesteld, dat in de prediking het volle licht moet vallen op de Persoon en het werk van Christus. En dan staat er: 'Prediking, die aan DE norm niet beantwoordt, is geen prediking'. Dat moet zijn: 'Prediking, die aan DIE norm niet beantwoordt, is geen prediking'.

O.M.

Kerknieuws

Preekvoorziening Nederlands Gereformeerde Kerken

Volgens afspraak op de predikantenconferentie 1995 luidt de aanbevolen regel voor de preekvoorziening:

„De preekvoorziening voor het volgende jaar begint op de eerste maandag in de maand oktober.”

Voor de preekvoorziening voor het jaar 1997 wil dit dus zeggen dat deze begint op maandag 7 okt. 1996.

Beroepen/Intrede/Afscheid

Beroepen: door Enschede-Noord: ds. W. Borgdorff te Sliedrecht

Beroepen: door Rotterdam (wijkgemeente Rotterdam/Overschie): ds. G.J. Zwarts te Amsterdam-Centrum.

Beroepen: door Wormer ds. J.J. Arnold te Zoetermeer.

Adressen

NGK Bilthoven

Preekvoorziening: mevr. B. Rietveld, Prof. dr. Van 't Hoffweg 8, 3731 HS De Bilt, tel. 030 2200387

NGK Zwolle (II)

Scriba: J. Touwen, Brederostraat 76, 8023 AV Zwolle, tel. 038 4539411. Het postadres blijft postbus 11, 8000 AB, Zwolle

NGK Alphen a/d Rijn

Praeses: A. Hartkamp, Groenord 92, 2401 AG Alphen a/d Rijn, tel. 0172 445872
Penningmeester: Z.J. v. Voornveld, Barnsteenstraat 22, 2403 BZ Alphen a/d Rijn, tel. 0172 440114

NGK Rotterdam/Overschie

Diakonie: A. de Vries, Zestienhovensekade 374, 3043 KZ Rotterdam

NGK Eindhoven

Scriba: A. Valstar, Veld. Montgomerylaan 407, 5612 BJ Eindhoven, tel. 040 2442919

Stichting 'De Haven' brengt Gods Woord bij de prostituées

Stichting 'De Haven', opgericht op 24 juni 1996, stelt zich ten doel in woord en daad Gods liefde te verkondigen aan mensen in het prostitutiemilieu. De stichting is gevestigd in Den Haag.

Deze doelstelling wordt op verschillende manieren nagestreefd. Allereerst wordt gewerkt aan herstel van de relatie met God. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan persoonlijke nood en tenslotte wordt hulp geboden bij de wens tot uittrading. Als grondslag voor het werk functioneert de Bijbel als Gods geïnspireerd, onfeilbaar en gezaghebbend Woord.

De oprichting van de stichting kent een lange voorgeschiedenis. Reeds gedurende enkele jaren werken ds. Peter Strating en mevrouw Gerda Schoneveld wekelijks in een straat waar ongeveer 400 prostituées wonen en werken. In de loop van de tijd hebben ze met de mensen uit het milieu een vertrouwelijke band opgebouwd. Omdat de nood hoog is en het werk toeneemt is ter ondersteuning een stichting in het leven geroepen. Het bestuur van de stichting bestaat uit: J. Krabbendam (Voorz.), mevr. E.H. de Lange-Verheij (sekr.), A.H.J. Schwartz (penningm.), L.F. Bruyning (alg. adj.) en M. Janssens (communicatie). Het sekretariaat is gevestigd aan de Hector Berliozstraat 148, 2551 XM Den Haag (tel. 070 3686697) en het rekeningnummer van de stichting is 7361219 ten name van Stichting 'De Haven', Rijswijk.

Onder andere(n)

Ontmoetingsdag Friedensstimme

Op 5 oktober 1996 houdt de Stichting Friedensstimme Nederland haar jaarlijkse Ontmoetingsdag. Deze wordt gehouden in de Veluwehal te Barneveld. Op deze dag staat het evangelisatiewerk onder de verschillende volken in Rusland centraal. In de ochtendbijeenkomst spreekt Oskar Rivinius, voorzitter van de gemeenten van Russische baptisten in Duitsland. De middagsamenkomst wordt geopend door ds. C.G. Vreugdenhil. Spreker is dan de Russische prediker en evangelist Alexander Koerkin. Het morgenprogramma begint om 10.30 uur, het middagprogramma om 14.00 uur. De sluiting is rond 16.00 uur.

*Mijn Herder is de Here God
in Hem is al mijn lust.
In groene weiden voert Hij mij
aan wateren der rust.*

Mijn lieve man, die ik zo innig liefhad, is in die rust bij Zijn Hemelse Vader ingegaan

FRANS VELTMAN

19 sept. 1942

18 sept. 1996

Annie Veltman-Nies

Kampen, 8262 ER
Oostzeestraat 5

De begrafenis heeft plaatsgevonden maandag 23 september 1996 op de algemene begraafplaats te Kampen.

*Laat mij als een kleine vogel/schuilen mogen
waar G'uw vleuglen om mij slaat.
Want Gij weet wien ik mij wijdde,/dat ik zeide:
Heer, Gij zijt mijn toeverlaat!
Psalm 61:3*

Tot onze grote droefheid nam onze Hemelse Vader op het aller-onverwachtst tot Zich onze lieve broer, zwager en oom

FRANS VELTMAN

op de leeftijd van 53 jaar.

19 sept. 1942

18 sept. 1996

Wij bidden onze God om troost voor onze lieve schoonzuster en tante Annie voor de komende tijd.

Riek Nies-Veltman

Harry Veltman

Janny Veltman-Six

Alle en Ana-Iris

Manuel, Natalia

Heleen en Marinus

Michelle, Mike

Wilma en Geerling

Arjan en Lindy

Sytske Veltman

Kampen, 18 september 1996
Oostzeestraat 5, 8262 ER

Verslagen en bedroefd delen wij u mede dat op de dag vóór zijn 54e verjaardag door de Here zeer plotseling is thuisgehaald onze voorzitter

FRANS VELTMAN

Gedurende meer dan 25 jaar, waarvan vele jaren als voorzitter, heeft hij zich met veel energie ingezet voor het zendingswerk in Zuid-Afrika.

Wij zoeken onze kracht in de weg waarin hij ons in al die jaren met overtuiging is voorgegaan.

De Zendingsadvieskommissie
van de Nederlands
Gereformeerde Kerk
te Kampen

Kampen, 18 september 1996

Met ontsteltenis en ontroering hebben wij kennis genomen van het plotselinge overlijden van onze broeder

FRANS VELTMAN

Gedurende de jaren 1988 tot en met 1994 is Frans Veltman lid geweest van de Financiële Commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken. Wij zijn dankbaar voor het werk dat hij als zodanig voor het geheel van onze kerken heeft mogen doen. Moge onze Vader in de hemel onze zuster Veltman troosten met Zijn nabijheid.

Namens de
Financiële Commissie,
A. Wattèl, voorzitter

Drs. W. Kats schreef een viertal boekjes over bijbelstudie, kerkenwerk en pastoraat.

Leven in het Licht gaat speciaal over de brieven van Johannes. Het is heel geschikt voor persoonlijk bijbelonderzoek en gesprekskringen. **Prijs f 8,45**

Ik heb een droom is eveneens een uitgave voor bijbelstudie en meditatie over de profetieën van Jesaja. Dit boekje werd uitgegeven in samenwerking met CeGe Boek (telef. 0513-431417). **Prijs f 9,75**

Tot uw dienst geeft uitvoerige informatie over kerkenwerk voor en door gemeenteleden. Het is bijzonder geschikt voor nieuwe ambtsdragers. **Prijs f 8,95**

Op hoop van zegen heeft als ondertitel 'Een week vol bemoediging voor meditatie en bijbelstudie'. Het thema is de zegen, die de Heer de mensen wil schenken, ook in dagen van ziekte en zorg. **Prijs f 5,25**

Bomen hebben wortels werd geschreven door ds. C. van de Velde. Hij beschrijft op beeldende wijze wat in ons leven bomen en seizoenen ons willen vertellen. Het boekje werd geïllustreerd door Ad Rietveld. **Prijs f 5,75**

Bovenstaande uitgaven kunt u bestellen bij FILIPPUS te Arnhem. Ons adres: Bloemstraat 53 – 6828 BK. Telef. 026-3514340

